

FORSVARSMINISTERIET
EJENDOMSSTYRELSEN

Forsvar for naturen

Højstrup Øvelsesplads

Drifts- og plejeplan 2020-2034

Kolofon

Titel

Højstrup øvelsesplads, Drifts- og plejeplan 2020-2034

Adresse

Højstrup Øvelsesplads
Vibelundvej 45
5200 Odense

Udgivelse

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse 2019

Udarbejdelse

Lynne Thorndal og Nikolaj Hedegaard Correll, Rambøll

Kvalitetssikring

Forsvarsministeriet Ejendomsstyrelse, Kirsten Badawi Plesner

Godkendelse

Vicedirektør for Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, Torben Gade

Fotos

Rambøll Danmark A/S

ISBN

978-87-92898-34-0

Internetversion

Drifts- og plejeplanen kan findes i elektronisk format på:
www.ejendomsstyrelsen.dk

Indhold

Læsevejledning	7
1. Resume	8
2. Indledning	10
2.1 Forsvarsministeriets drifts- og plejeplaner	10
2.2 Konkret om drifts- og plejeplanen for Højstrup Øvelsesplads	15
3. Målsætninger	17
3.1 Forsvarsministeriets generelle drifts- og plejemålsætninger	17
3.2 Konkrete drifts- og plejemålsætninger for Højstrup Øvelsesplads	19
4. Status	23
4.1 Beskrivelse af terrænet	23
4.2 Historie	24
4.3 Ejendomsoversigt og kortgrundlag	26
4.4 Militæranvendelse	27
4.5 Naturen på Højstrup Øvelsesplads	28
4.6 Publikumshensyn	36
5. Analyse	38
5.1 Evaluering af drift- og plejeplan 2005-2019	38
5.2 Analyse af ny indsats 2020-34	45

6.	Visioner.....	50
7.	Aktiviteter.....	55
7.1	Rydning.....	56
7.2	Slåning.....	57
7.3	Hydrologi.....	58
7.4	Bekæmpelse af invasive arter.....	58
7.5	Offentlighedens adgang.....	59
7.6	Beplantningspleje.....	60
8.	Referencer.....	61
9.	Bilag.....	63
9.1	Kortbilag.....	63
9.2	Forsvarets generelle visioner for arealudvikling.....	63
9.3	Modeller til lysåben natur.....	70
9.4	Retningslinjer for forsvarsministeriets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner.....	77
9.5	Ekstern høring af forslag til drifts- og plejeplan for Højstrup Øvelsesplads 2020-2034.....	79
9.6	Eksterne høringssvar.....	79

Skjul ved delingskampstilling

Læsevejledning

Drifts- og plejeplanen gennemgår de overordnede mål for Højstrup Øvelsesplads, status samt langsigtede visioner for driften, som de beskrevne aktiviteter skal understøtte.

Planen beskriver i indledningen baggrunden for udarbejdelse af drifts- og plejeplaner på Forsvarsministeriets arealer og specifikt for Højstrup Øvelsesplads. I afsnittet om målsætninger beskrives de kort- og langsigtede mål for Højstrup Øvelsesplads opdelt i strategiske, taktiske og operationelle mål for henholdsvis den militære anvendelse og naturlovgivning.

Nuværende status for området er grundlaget for en analyse af den prioriterede indsats, der skal iværksættes. Kapitel 4, Status, indeholder således en beskrivelse af Højstrup Øvelsesplads historie, geologi, ejendomsforhold, militæranvendelse, naturværdier, fortidsminder samt offentlighedens adgang. Planens analysedel omfatter både en opsamling på den udarbejdede evaluering af den tidligere drifts- og plejeplan og en redegørelse for hvilken ny indsats, der skal gennemføres i indeværende planperiode (2020-2034). Indsatsen bygger desuden på de langsigtede visioner, der knytter sig konkret til Højstrup Øvelsesplads, imens generelle visioner for Forsvarsministeriets terræner gennemgås i Bilag 9.2. Til sidst beskrives i tabelform de konkrete aktiviteter, der danner grundlaget for realisering af de beskrevne indsatser. Aktiviteterne bygger på en række modeller (metoder til naturpleje), der findes beskrevet i Bilag 9.3. Retningslinjer for Forsvarsministeriets anvendelse af skyde- og øvelsesterrænerne fremgår af Bilag 9.4. Eventuelle kommentarer til den eksterne høring gennemgås i Bilag 9.5, og det beskrives, hvordan kommentarerne har haft indflydelse på planens aktiviteter. Selve høringssvarene fremgår af Bilag 9.6.

Hvert kapitel (undtagen kapitel 1) indledes med en kort opsummering af kapitlets væsentligste indhold. Denne opsummering fremgår med fed.

1. Resumé

Forsvarsministeriet ejer og bruger en række skyde- og øvelsesterræner landet over, der samlet dækker et areal på omkring 30.000 ha. Siden 1991 er der for en række af Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesområder udarbejdet drifts- og plejeplaner med henblik på at sikre rammerne for uddannelse og træning af militære enheder under realistiske vilkår og samtidig tilgodese hensynet til naturbeskyttelse og rekreative interesser. Planerne udarbejdes i henhold til Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses bestemmelse for Drifts- og Plejeplaner Bilag 5 til FESBST 610-6. 2019, (herefter "FES, 2019").

Målsætningen for driften af Forsvarsministeriets arealer er sammensat af mål for henholdsvis militær anvendelse, naturbeskyttelse og økonomi. Disse forskelligartede mål er formuleret og prioriteret i drifts- og plejemålsætningerne for de enkelte terræner og på grundlag af Forsvarsministeriets øvrige generelle retningslinjer udmøntet i en række arealtilknyttede plejemålsætninger.

Nærværende drifts- og plejeplan fastsætter rammen for udviklingen af Højstrup Øvelsesplads for perioden 2020-2034. Planen fastsætter den udvikling af arealerne, der er nødvendig for den daglige militære brug som uddannelsesområde for hjemmeværnet.

Adgangsskilte findes rundt omkring i terrænet.

Højstrup Øvelsesplads udgør samlet i alt ca. 187,6 ha. Heraf udgøres en mindre del af de 'intensive plejede arealer' (IPA) såsom af bygninger, veje, p-pladser, værkstedsområder m.m. Drift og pleje af IPA indgår ikke i denne drifts- og plejeplan for Højstrup Øvelsesplads.

Terrænet er af afgørende betydning for Forsvaret, og har et højt aktivitetsniveau. De primære brugere er Hjemmeværnet, men også andre dele af forsvaret benytter området samt politiet og civile hundetræningsklubber.

Nærværende plan er afløseren af den tidligere drifts- og plejeplan gældende fra 2005-2019. Indsatsen i Evaluering af Drifts- og plejeplan 2005-2019 er evalueret, og en stor del af de planlagte aktiviteter er

Forhindring på forhindringsbanen

gennemført eller projekteret. De største militære ønsker til Højstrup Øvelsesplads er overordnet set et halvåbent landskab med variation af åbne, halvåbne og lukkede områder, som kulisser for øvelser og uddannelser.

Den hidtidige indsats mod de invasive arter kæmpe-bjørneklo og rynket rose skal fortsættes i den kommende planperiode.

På Højstrup Øvelsesplads findes der naturarealer, der er vejledende registreret som beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3. Der er tale om naturtyperne mose og sø. Højstrup Øvelsesplads er desuden levested for en række internationalt beskyttede bilag IV-arter, eksempelvis flagermus og padder.

Indsatsen for perioden 2020-2034 formuleres i målsætnings- og aktivitetsafsnit. Modellerne for, hvordan indsatsen skal gennemføres, er som udgangspunkt fastlagt ud fra Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses generelle retningslinjer for forvaltning af de forskellige areal typer, og omsættes til konkrete aktiviteter. Således planlægges udvikling af arealerne i overensstemmelse med behovet for de militære anvendelsesformer, herunder mulighed for bevægelse, fremrykninger og skjul i forbindelse med øvelser.

Drift- og pleje af arealerne tilrettelægges, som en videreførelse af den hidtidige løbende indsats, i form af bl.a. slåning og bekæmpelse af invasive plantearter på hele terrænet. Der planlægges desuden rydning på sydsiden af vandhullerne således, at der sikres lys til padderne.

Grundlæggende er den drift og pleje, der planlægges på terrænets arealer primært for at sikre kulisser til øvelsesformål, men også med til at sikre at Forsvaret lever op til sine forpligtigelser indenfor naturlovgivningen.

2. Indledning

Dette kapitel beskriver baggrunden for drifts- og plejeplaner på Forsvarsministeriets arealer generelt, herunder formålet med planlægningen, planprocessen og retsvirkning af planen. Desuden beskrives den konkrete baggrund for drifts- og plejeplanen for Højstrup Øvelsesplads.

Igennem de seneste 100 år er en række områder i Danmark blevet udlagt til militære formål. En stor del udgør skyde- og øvelsesterræner. Forsvarsministeriet råder således i dag over et samlet areal på ca. 30.000 ha, hvoraf størstedelen udgøres af nogle få, meget store terræner. En stor del af arealerne er naturområder eller tidligere landbrugsarealer, der ikke har været i omdrift i en længere periode. Der er også en del arealer, der er bortforpagtet til ekstensivt landbrug eller drives som skov. Den primære målsætning for arealerne er anvendelsen til militære uddannelsesformål. Dernæst prioriteres naturbeskyttelse, herunder naturtyper og arter der er beskyttet af national og international lovgivning. Endeligt gælder, at der i planlægningen af driften skal tages hensyn til økonomi, både driftsøkonomi og arealernes værdi. For langsigtet at kunne tilgodese de forskellige interesser, der er tilknyttet terrænerne, er det helt afgørende at sikre en effektiv og målrettet planlægning.

2.1 Forsvarsministeriets drifts- og plejeplaner

Siden 1991 er der udarbejdet drifts- og plejeplaner for Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner med henblik på at sikre mulighederne for den nødvendige uddannelse og træning af enheder under så realistiske forhold som muligt og samtidig sørge for, at Forsvarets forpligtigelser inden for naturlovgivningen overholdes.

Drifts- og plejeplanerne udarbejdes af Forsvarsministeriet og er et vigtigt redskab til at implementere bestemmelserne i Forsvarets Miljø- og energistrategi 2016-2020, (herefter "Forsvarsministeriet, 2016"), samt som en opfølgning på Forsvarsministeriets Miljø- og naturstrategi 2012-2015 (herefter "Forsvarsministeriet, 2012").

Der er med nærværende plan sikret, at eksisterende lovmæssige bindinger er overholdt. Ved nye væsentlige bindinger kan planerne tilpasses, eventuelt via et tillæg. Mindre ændringer, særligt af militær interesse, kan gennemføres uden tillæg. Planerne udarbejdes i henhold til FES, 2019.

Drifts- og plejeplanerne omhandler i princippet alle forhold, der knytter sig til forvaltningen af Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner. Støjforhold fra militære aktiviteter behandles dog ikke i planerne, men henhører under særlig regulering via bekendtgørelse nr. 1732 af 21. december 2015 om støjregulering af Forsvarsministeriets øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner.

2.1.1 Formål og målgruppe

Formålet med drifts- og plejeplanerne er at sikre et for Forsvarsministeriet bindende dokument, der

- beskriver militære målsætninger, der knytter sig til terrænerne,
- beskriver de naturmæssige forpligtigelser for terrænerne,
- fremlægger en status for terrænernes naturværdier og anvendelse,
- foretager en analyse af, hvordan målsætningerne bedst tilgodeses og forenes,
- opstiller visioner for den langsigtede udvikling af terrænerne,
- fastlægger generelle modeller og konkrete aktiviteter for forvaltningen i planperioden, og
- sikrer ejerskab blandt såvel interne som eksterne bidragydere gennem inddragelse i tilblivelsesprocessen.

De primære modtagere af drifts- og plejeplanerne er den til enhver tid driftsansvarlige myndighed hos Forsvarsministeriet samt de militære brugere. Hertil kommer civile myndigheder, frem for alt kommunerne, som med drifts- og plejeplanen opnår et solidt og veldokumenteret udgangspunkt for administrationen af lovgivning på terrænerne - særligt lovgivning om planlægning, miljømål, naturbeskyttelse og vandløb. Endelig er planerne rettet mod offentligheden, herunder ikke mindst lokale interessenter, der ønsker at anvende terrænerne til rekreative formål.

Landskab på Højstrup Øvelsesplads

Indhold

Drifts- og plejeplanerne er udarbejdet, så de bliver så operationelle som muligt. De beskrivende afsnit refererer fortrinsvis til allerede publiceret eller på anden måde tilgængelig information. Samtidig er det hensigten, at planerne, for at bevare størst mulig aktualitet, ikke beskriver forskrifter og målsætninger, der er stærkt foranderlige. Dette gælder ikke mindst de militære målsætninger, der kan ændres over kort tid. Drifts- og plejeplanerne refererer under normale omstændigheder til de strateginotater, som Forsvarsministeriets underliggende myndigheder udarbejder og løbende reviderer for alle Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner. Drifts- og plejeplanerne er den ramme, der skal sikre, at målsætninger og aktiviteter på det enkelte terræn samordnes med den konkrete indsats i forhold til naturlovgivning.

Konkrete projekter skal formuleres separat og i hvert enkelt tilfælde vurderes og behandles ved den til enhver tid relevante myndighed. Drifts- og plejeplanerne følger en kapitelstruktur, hvor målsætningerne vægtes højt, således at disse på baggrund af et analyseafsnit nemt og overskueligt kan omsættes til egentlige aktiviteter. En gennemgående struktur i planerne er opdeling i følgende to prioriteringer:

1. Militæranvendelse: Uddannelse og træning af militære enheder og øvrige myndigheder som indgår i Totalforsvaret, udvikling af materiel samt vedligehold af bunkers og antenner til brug ved overvågning.
2. Naturbeskyttelse: Bevarelse af naturværdier i forhold til love og bekendtgørelser. Herunder behandles fortidsminder.

Revision, ændringer og tillæg

Opdatering og revision af drifts- og plejeplanerne foregår således, at den nye plan træder i kraft senest, når planperioden for den eksisterende plan udløber. Der kan dog blive tale om, at planerne revideres halvvejs i planperioden.

Revisionen består i en evaluering af den foregående planlægning og indsats samt en opdatering af status, herunder også eventuel opdatering af lovmæssige krav. På grundlag heraf indstilles eller videreføres eksisterende aktiviteter, ligesom der kan gennemføres nye. Revisionen består desuden af opdatering af kortmateriale. Ændringer i planer, der ikke umiddelbart forestår revision, kan gennemføres af Forsvarsministeriet efter behørig inddragelse af eksterne parter, herunder civile myndigheder. Ligeledes kan der udarbejdes tillæg for specifikke, afgrænsede temaer jf. FES, 2019, som f.eks. delvis rydning af skov med henblik på at skabe specifik handlebane.

Planproces

Revision og udarbejdelse af drifts- og plejeplanerne indebærer en række faser: igangsættelse, indsamling af data og materiale, formulering, høring, beslutning og publicering og endelig implementering. Interne brugere og eksterne bidragydere inddrages via høring og konsultation med henblik på identificering af forslag og ønsker til planlægningen samt indsamling af relevante data fra forskningsinstitutioner, myndigheder, nabolodsejere og interesseorganisationer. Inddragelsen sker dels formelt og dels uformelt. Ansvar for planprocessen, der er nærmere beskrevet i FES, 2019, påhviler Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse.

Planperiode

Planperioden for drifts- og plejeplanerne er fastsat til 15 år, og konkrete plandispositioner tilrettelægges indenfor denne tidsramme. Der kan for nogle aktiviteter være tale om en kortere implementeringsfrist, hvilket vil fremgå af aktivitetsskemaet.

Landskab på Højstrup Øvelsesplads

Virkning, retsbaggrund og myndighedsinddragelse

Drifts- og plejeplanerne er ikke juridisk bindende, og en række af de aktiviteter, planerne beskriver, kræver dispensation og/eller tilladelse mv. i henhold til dansk lovgivning, herunder lovgivning, der er en udmøntning af internationale direktiver mv. Ved inddragelse af interessenter i tilblivelsesprocessen har Forsvarsministeriet dog en berettiget forventning om, at myndighedsbehandlingen af sådanne dispositioner vil ske med udgangspunkt i drifts- og plejeplanen og dermed smidigt og hurtigt. Tilsvarende ønskes det, at planerne kan blive en platform for samarbejde mellem Forsvarsministeriet og lokalsamfundet og bidrage til gensidig forståelse for terrænernes drift, pleje og flersidige anvendelse.

2.1.2 Relation til lovgivning

Forsvarsministeriets drifts- og plejeplaner beskriver ikke de lovmæssige bindinger, der har betydning for det enkelte terræn, herunder de konkrete forhold, der gælder i form af f.eks. udpegning af beskyttede naturtyper (naturbeskyttelsesloven), fredskov (skovloven) og fortidsminder (museumsloven). Lovene er indarbejdet i Forsvarsministeriets egne bestemmelser, der ligger til grund for drifts- og plejeplanerne. Vurderingen af krav om myndighedsbehandlinger af drifts- og plejetiltag, projekter, anlæg mv. er en fast etableret del af Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses sagsbehandling, hvormed indholdet af de enkelte forskrifter ikke behøver en nærmere beskrivelse i drifts- og plejeplanerne. Eksempler på projekter, der kræver myndighedsbehandling, er opstilling af faste og midlertidige anlæg, etablering af nye beplantninger, rydning af eksisterende beplantninger, deponi af materialer til vejvedligehold mv.

Derudover beskriver de landsdækkende statslige vandplaner hvilken indsats og hvilke virkemidler, der skal til for at sikre et godt vandmiljø i området, og udgør desuden grundlaget for opstilling af mål for, hvordan miljøtilstanden skal være i områdets søer, vandløb, kystvande og grundvand. Forsvarsministeriet bidrager med virkemidlerne, hvor det er relevant (f.eks. ændre vedligeholdelse eller restaurere vandløb, etablere nye vådområder og udlægge randzoner).

2.1.3 Relation til generelle retningslinjer

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har i 2019 udarbejdet bestemmelser, der fungerer som generelle retningslinjer for f.eks. skovdrift, drift og pleje af landbrugsarealer og lysåbne naturarealer, samt forebyggelse og bekæmpelse af invasive arter jf. FES, 2019. Disse retningslinjer udgør rammen for forvaltningen på det enkelte terræn, og de er således direkte retningsgivende for drifts- og plejeplanerne. Det sker fortrinsvis gennem nærværende plans

kapitel 5 og bilag 9.3, hvor der opstilles modeller for den konkrete implementering af planen, og hvor der er en mere specifik reference til bestemmelserne.

2.1.4 Relation til Forsvarsministeriets strateginotater

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har siden 2009 i samarbejde med de operative kommandoer og Hjemmeværnskommandoen udarbejdet strateginotater for samtlige terræner. Formålet med strateginotaterne er at beskrive de nuværende militære forhold på alle Forsvarsministeriets naturarealer, samt ønsker til anvendelse af områderne i en 25-årig tidshorisont. Desuden behandler notaterne Forsvarsministeriets forventninger til de fremadrettede brugsmønstre for områderne. Strateginotaterne danner grundlaget for målbeskrivelsen af de militære interesser i udarbejdelsen af drifts- og plejeplanerne.

2.1.5 Konkret implementering

Drifts- og plejeplanerne vil i kraft af deres relativt lange gyldighedsperiode kun vanskeligt kunne anvendes som et iværksættelsesdokument til direkte dag-til-dag-implementering af konkret forvaltning. Den myndighed, der til enhver tid har ansvaret for den specifikke implementering af drifts- og plejeplanerne, omsætter planens aktivitetsoversigter til konkrete tiltag på det enkelte terræn og har desuden ansvaret for, at den enkelte aktivitet til enhver tid er i overensstemmelse med gældende lovgivning. Ved eventuel tvivl om, hvorvidt en given aktivitet kan gennemføres lovligt, skal dette altid afklares i samarbejde med Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse.

Forhindring på forhindringsbanen

2.2. Konkret om drifts- og plejeplanen for Højstrup Øvelsesplads

Højstrup Øvelsesplads ligger umiddelbart vest for Odense og det samlede areal udgør ca. 187,6 ha. Højstrup Øvelsesplads består hovedsagelig af åbent terræn, med indslag af mere lukkede områder bestående af løv- og/eller nåleskov. Området benyttes til uddannelse og træning af Hjemmeværnets soldater og enheder. Der er på Højstrup Øvelsesplads en række bygninger og anlæg der primært anvendes til militæraktiviteter.

Der er offentlig adgang til terrænet (på nær afdeling 5), og anvendes af både hundeluftere, løbere og mange andre. Der er således rig mulighed for, at naturinteresserede kan nyde naturen.

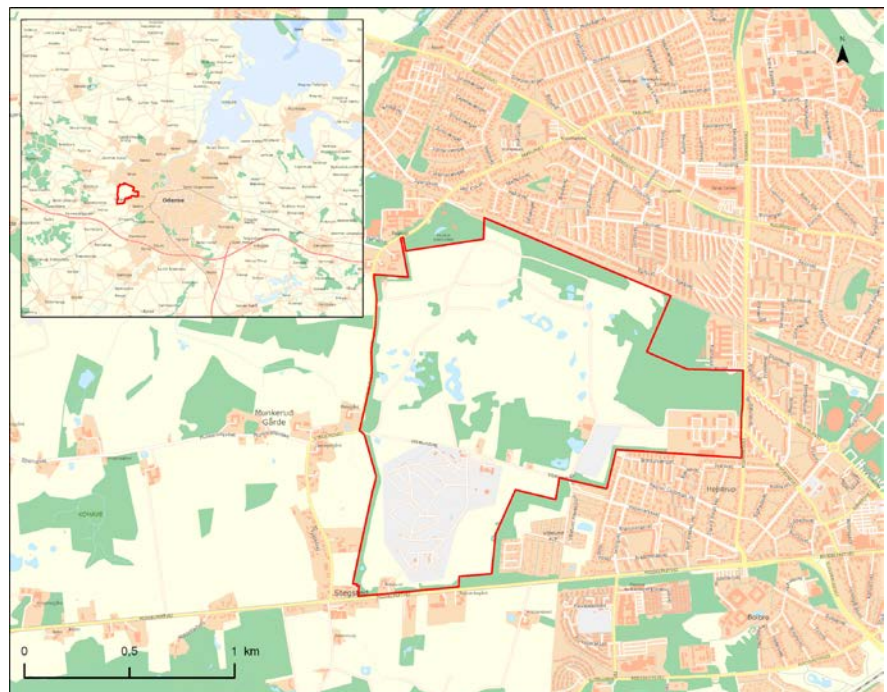
Ny drifts- og plejeplan for Højstrup Øvelsesplads 2020-2034

Nærværende drifts- og plejeplan er udarbejdet i forår og forsommer 2019 med inddragelse af både interne og eksterne interesseparter. I processen er blandt andet den tidligere drifts- og plejeplan inddraget: Højstrup Øvelsesplads. Drifts- og plejeplan 2005-2019 (herefter "Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Hjemmeværnet, 2005") som et særligt betydende grundlag.

I forbindelse med udarbejdelse af planen er der foretaget indsamling af data og materiale, for at evaluere den drift, der har været i den foregående drifts- og plejeplanperiode. Der er gennemført en række besigtigelser med overordnet kortlægning af naturværdier og landskabstyper. Der er blandt andet lavet kortlægning af alle invasive plantearter i området. Der er ikke udført systematiske botaniske registreringer eller nye systematiske registreringer af dyrelivet på Højstrup Øvelsesplads.

Der har været afholdt et indledende møde med de militære brugere af områderne 26. marts 2019. På mødet blev en række ønsker til områdernes udvikling gennemgået. Efterfølgende er der med udgangspunkt i de militære målsætninger foretaget en afvejning af ønsker og behov for udviklingen af de to områder. Planen er sendt i intern høring i august 2019 og i ekstern høring i oktober 2019.

Figur 2.1 Oversigtskort.

3. Målsætninger

Kapitlet beskriver indledningsvist forsvarets generelle driftsmålsætninger, som overføres på de konkrete driftsmålsætninger for Højstrup Øvelsesplads. Målsætningerne er opstillet og fordelt på en række strategiske, taktiske og operationelle mål indenfor emnerne militæranvendelse og naturlovgivning. Målene er indbyrdes forbundet fra det overordnede og langsigtede til det konkrete og kortsigtede.

3.1 Forsvarsministeriets generelle drifts- og plejemålsætninger

Målsætningen for driften af Forsvarsministeriets arealer er sammensat af mål for henholdsvis militær anvendelse og naturlovgivning.

Disse forskelligartede mål er formuleret og prioriteret i drifts- og plejemålsætningerne for de enkelte terræner og på grundlag af Forsvarsministeriets generelle retningslinjer udmøntet i en række kortsigtede drifts- og plejemålsætninger for de enkelte delarealer. Målene opdeles i strategiske, taktiske og operationelle mål. De strategiske mål er langsigtede, mens både de taktiske og operationelle mål skal søges opfyldt inden for planperioden. Målene er indbyrdes forbundet fra det overordnede og strategiske til det konkrete og operationelle. Strategiske mål beskriver udviklingen af et område på overordnet niveau. Det kan eksempelvis være, at området skal bruges til radaraktivitet, eller at man inden for rammerne af den militære brug skal forsøge at understøtte en mangfoldig natur. Taktiske mål anviser, hvordan de strategiske mål skal opfyldes. Skal landskabet eksempelvis udvikle sig til et halvåbent landskab, skal vegetationsstrukturen ændres. Operationelle mål skal gennemføres i den pågældende planperiode. Det kan dreje sig om rydninger, bekæmpelse af invasive arter, beplantninger og lignende. Operationelle mål er ikke konkrete aktiviteter men tiltag, der skal føre til aktiviteter beskrevet i kapitel 7.

Militære formål

Arealerne på Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner anvendes til uddannelses- og øvelsesvirksomhed af militæret samt øvrige myndigheder, der indgår i Totalforsvaret. Arealerne skal derfor udvikles, så der til enhver tid er tilfredsstillende kulisser således at uddannelse og øvelser kan ske under så realistiske forhold som muligt.

Naturbeskyttelse, herunder kulturminder

Forsvarsministeriets arealer udgør i kraft af mange års ekstensiv drift og målrettet naturpleje nogle af de mest værdifulde naturområder i Danmark. Mange terræner er helt eller delvist udpeget som naturarealer af international betydning med krav om en aktiv indsats for at sikre gunstig bevaringsstatus for særligt udpegede naturtyper og arter (såkaldte Natura 2000- områder, i alt ca. 17.000 ha). Dette kan ske igennem en indsats mod f.eks. næringsstofberigelse, tilgroning, uhensigtsmæssig hydrologi og invasive arter. Hertil kommer, at der på alle terræner potentielt forekommer arter, der kræver særlig beskyttelse, f.eks. odder, flagermus, visse krybdyr og padder samt insekter. Yngle- og rasteplasser for dyr og planter omfattet af habitatdirektivets bilag IV er endvidere beskyttede ifølge naturbeskyttelseslovens § 29 a og § 30, stk. 2. Ifølge vejledningen til naturbeskyttelsesloven forudsættes, "at de statslige arealforvaltende myndigheder løbende træffer de foranstaltninger, som er nødvendige for at holde deres arealer i en rimelig stand".

Det er en generel målsætning, at Forsvarsministeriet aktivt bidrager til sikring af naturværdierne på de naturarealer, der er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3. Forsvarsministeriets arealer rummer ydermere andre væsentlige samfundsmæssige værdier i form af kulturminder, som skal beskyttes.

Landskab på Højstrup Øvelsesplads

Sø syd for Svennekærgård.

3.2 Konkrete drifts- og plejemålsætninger for Højstrup Øvelsesplads

De kort- og langsigtede målsætninger for Højstrup Øvelsesplads er sammensat af en række strategiske, taktiske og operationelle mål: De strategiske mål udtrykker de langsigtede mål for den fremtidige drift.

De taktiske mål tager udgangspunkt i den kommende planperiode og er kontrollerbare på periodeniveau.

De operationelle mål udgør de mest handlingsorienterede mål, der i lighed med de taktiske mål også er kontrollerbare inden for planperioden.

Samlet set tjener de taktiske mål til opfyldelse af de strategiske mål, ligesom de operationelle mål skal sikre opfyldelse af de taktiske mål. Ved hjælp af denne struktur er de strategiske, taktiske og operationelle mål sammenkoblede for at tydeliggøre den røde tråd gennem drifts- og plejeplanens dispositioner fra det overordnede til det konkrete niveau.

Målene opstilles skematisk for at lette overskueligheden og støtte både den løbende og den afsluttende evaluering af planen. Strukturen lægger op til opfyldelse af Forsvarsministeriets generelle beslutning om at sikre evaluering af drifts- og plejeindsatsen, jf. Forsvarsministeriet, 2016

Af Forsvarsministeriets Miljø- og naturstrategi fremgår det blandt andet, at udarbejdelse af langsigtede drifts- og plejeplaner er et af de redskaber, som Forsvarsministeriet anvender for at sikre de fremtidige militære anvendelsesmuligheder på arealerne, samtidig med at der tages nødvendige hensyn til naturbeskyttelse og offentlighedens adgang. Strategien fastlægger desuden en række målsætninger for ekstensivering af drift, international naturbeskyttelse samt rekreativ brug, formidling og dialog.

Målsætningen for Højstrup Øvelsesplads fremgår af de følgende afsnit. Drifts- og plejemålsætningerne for Højstrup Øvelsesplads følger den overordnede struktur – henholdsvis militær anvendelse og naturbeskyttelse.

Området er inddelt i to overordnede arealbetegnelser, nemlig de intensivt plejede arealer (IPA) og de naturplejede arealer (NPA). IPA-området udgøres blandt andet af det sydlige område – afdeling 5, der ikke er omfattet af denne drifts- og plejeplan.

Hjemmeværnsdistrikt Fyn hører til på Højstrup Øvelsesplads

Militære målsætninger

Det er et grundlæggende mål, at de nuværende støjkonsekvenszoner bevares samt at bevare området som velfungerende uddannelsessted med mindst de samme muligheder som i dag.

Strategisk	Taktisk	Operationelt
Højstrup Øvelsesplads er den eneste militære øvelsesplads på Fyn. Øvelsespladsen benyttes til uddannelse af hjemmeværnets soldater og enheder. Øvelsespladsen benyttes desuden af Fyns Politi til træning af hundepatruljer og reaktionspatruljer samt lejlighedsvis afholdelse af optagelser til politiuddannelsen.	Formålet med hjemmeværnets uddannelse af personellet er at give den enkelte hjemmeværnssoldat og enhederne evnen til at samarbejde og løse pålagte opgaver i fredstid, kriser og under egentlige krigsforhold. Mange af aktiviteterne kræver plads. Uddannelserne omfatter brug af løs ammunition samt markeringsmidler i form af kanonslag eller andre markeringsmidler.	Eksisterende faciliteter plejes i overensstemmelse med militære behov. Dette skal sammenholdes med biodiversitet og økologi i de truffe beslutninger. For at kunne dette, er der bl.a. behov for flere levende hegn og etablering af BSO'er i skovene.
Højstrup Øvelsesplads' sydlige del er omgivet af et perimeterhegn.	Det er et krav, at perimeterhegnet til enhver tid er intakt, ligesom det er nødvendigt, at bevoksningen i nærheden af hegnet holdes nede.	Vedligeholdelse af perimeterhegnet, rydning af bevoksning og lignende i området behandles som en IPA-opgave.
Der er offentlig adgang på terrænet så længe det ikke er til hindring for de militære aktiviteter. Der er dog ikke adgang for offentligheden i den sydlige del af terrænet.	Offentligheden har adgang til terrænet, der er dog behov for at informere om adgangsforhold og ordensregler. Civile foreninger kan få tilladelse til at benytte faciliteterne på Højstrup Øvelsesplads.	Det er nødvendig med adfærdsstyrende skiltning med kort og ordensregler. Medlemmerne af foreningerne må kun færdes i terrænet i de tildelte perioder.
Forhindrebanen (FHB) er den eneste på Fyn, den nærmeste forhindrebane findes i Fredericia.	Den anvendes af ansatte i hele forsvaret, bosat på Fyn. Uddannelse i anvendelse fra den militære FHB er en del af den militære grunduddannelse. Banen anvendes til almen vedligeholdende uddannelse/efteruddannelse. FHB indgår som en del af optagelsen til politiskolen.	Vedligeholdelse af FHB behandles som en IPA-opgave.

Mål for naturlovgivning

Målene for naturbeskyttelse retter sig særligt imod lysåbne områder samt skovbevoksede områder.

Strategisk	Taktisk	Operationelt
Inden for rammerne af den militære brug af Højstrup Øvelsesplads skal Forsvaret leve op til sine forpligtigelser inden for naturlovgivningen.	Tilstanden af de beskyttede naturtyper skal bevares. Naturtyper og arter sikres generelt gennem pleje af de beskyttede naturtyper og arternes raste- og levesteder.	Der foretages ekstensiv slåning på store dele af området én gang årligt. Der fjernes opvækst på lysåbne naturområder, således at de bevares som lysåbne naturtyper, med enkelte tjørn- og slåenkrat. En række vandhuller ryddes for vegetation mod syd for at sikre egnede levesteder for padder.
Naturtyper og arter sikres gennem en langsigtet bekæmpelse af invasive arter.	Særligt kæmpe-bjørneklo og rynket rose bekæmpes for at holde arterne på et acceptabelt niveau.	Rynket rose kortlægges og bekæmpes med flere gange slåning, afdækning/bortskygning eller andre godkendte bekæmpelsesmetoder. Kæmpe-bjørneklo er kortlagt ved udarbejdelse af denne drifts- og plejeplan og bekæmpes med godkendte bekæmpelsesmetoder.
Drifts- og plejeindsatsen skal understøtte raste- og levesteder for arter på habitatdirektivets bilag VI.	Ved gennemførelse af drifts- og plejetiltag vil der blive indarbejdet foranstaltninger for at bevare den økologiske funktionalitet af eventuelle yngle- og rasteområder for bilag IV-arterne stor vandsalamander, spidssnudet frø og arter af flagermus i området ikke påvirkes negativt.	Potentielle leve- og rastesteder for spidssnudet frø, stor vandsalamander og arter af flagermus skal sikres igennem hensigtsmæssig drift og pleje, herunder omdannelse af vandhuller til potentielle ynglevandhuller. Yngle- og rasteområder for arter af flagermus beskyttes ved at sikre urørt skov.
Kulturminde i området sikres.	Beskyttede sten- og jorddiger sikres mod slitage og bevares gennem hensigtsmæssig pleje.	Det sikres, at placering af de beskyttede sten- og jorddiger er tydeligt afmærket på kort.
Antal og størrelse af skove, bevoksninger og levende hegn fastholdes, såfremt de militære interesser ikke er i strid med dette.	Skove, bevoksninger og levende hegn vedligeholdes evt. med konvertering fra nål til løv. Der foretages ikke egentlig skovdrift i skovene.	Konvertering fra nål til løv kan ske ved fældning af nål efterfulgt af naturlig tilgroning/fri succession med hjemmehørende arter. Evt. genplantninger foretages med hjemmehørende træer og buske. Urørt skov vil bidrage til at sikre levesteder for flagermus samt en generelt høj artsdiversitet i skovene.

4. Status

Dette kapitel giver en status for forholdene på Højstrup Øvelsesplads ved planperiodens start. Status indeholder en beskrivelse af ejendomsforhold, militære aktiviteter, arealanvendelse, naturværdier og publikumshåndtering.

Udarbejdelse af statusafsnittet i denne drifts- og plejeplan bygger på et bredt grundlag af data og information, herunder oplysninger fra den udløbne drifts- og plejeplan for Højstrup Øvelsesplads 2005-2019 (Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Hjemmeværnet, 2005) og evaluering af samme plan, Naturdata (Danmarks Miljøportal, 2019) samt Naturbasen (Naturbasen, 2019). Hertil kommer information fra lokale ressourcepersoner og institutioner.

4.1 Beskrivelse af terrænet

Højstrup Øvelsesplads ligger på grænsen mellem det kuperede, centrale fynske dødisområde og de fladere østfynske bundmoræner og smeltevandssletter. Området er kuperet, særlig i sydvest, hvor det præges af en tunneldal og mindre bakker. Højderne ligger mellem ca. 36 meter over havoverfladen syd for gården Svennekær og 13 meter over havet i bunden af tunneldalen, men generelt mellem 20 – 30 meter over havet.

Området er opdelt i en større nordlig del og en mindre mod syd – det såkaldte 'Hawkareal'. Sidstnævnte, som ligger i og ved tunneldalen, er stærkt præget af bygninger, veje og græsplæner. Der er ikke offentlig adgang. Den nordlige (og største) del har i dag et vist skovpræg, som dels skyldes hegn- og skovplantning langs kanterne i vest, nord og øst gennem de seneste 50 år, dels en ret omfattende vækst af pil m.m. på selve arealet. Jordstykket lige vest for Rismarksvej er efter 1991 blevet beplantet med skov. De levende, primært øst-vestgående, hegn blev plantet samtidig - til øvelsesformål. Inden for de senere år er der sket omfattende pleje ved træfældning, oprensning af vandhuller samt plantning af yderligere levende hegn.

Højstrupområdet virker forholdsvis tørt, til trods for at der er adskillige spredte vandhuller. Landskabets lidt usædvanlige præg skyldes, at vegetationen primært består af græsser, som slås, og der er ikke tale om egentlig eng (Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Hjemmeværnet, 2005).

4.2 Historie

Det militære øvelsesområde – Højstrup Øvelsesplads - i området mellem Pårup, Tarup og Bolbro rummer store kulturhistoriske og naturmæssige kvaliteter. De geologiske forhold danner grundlag for bebyggelsesstrukturen og arealanvendelsen. Området ligger på grænsen mellem det kuperede højfynske dødisområde fra sidste istid og de fladere moræneområder og smeltevandssletter.

Arealet blev eksproprieret efter 2. Verdenskrig og øvelsespladsen blev taget i brug i 1953. Efterfølgende blev arealanvendelsen "fastfrosset", da der herefter ikke blev foretaget opdyrkning. Bortset fra de særlige militære anlæg i den sydlige del af området, er der bevaret et særligt naturområde som en blanding af eng og overdrev. Der ses spor fra det ældre landbrug i form af rester af udskiftningshegn og svage spor af de gamle højryggede agre fra før udskiftningen.

Som led i Forsvarsministeriets miljøstrategi blev det vedtaget at udfærdige drifts- og plejeplaner for hovedparten af de skyde- og øvelsesområder, som Hjemmeværnskommandoen administrerede. Hjemmeværnet og Skov- og Naturstyrelsen indgik en aftale herom i 2001. En særlig aftale om en drifts- og plejeplan vedrørende det store øvelsesareal mellem Bolbro og Pårup blev indgået mellem parterne i 2004.

I dag fremstår Højstrup Øvelsesplads som en ca. 187,6 ha stor militær øvelsesplads i det vestlige Odense i området mellem Rugårdsvej, Middelfartvej, Rismarksvej og Pårupvej på jorder tilhørende de gamle landsbyer Pårup, Stegsted og Bolbro. Øvelsespladsen grænser op til tæt bebyggelse mod nord, syd og øst, mens der er åbent land mod vest. Langesøstien, anlagt på den nedlagte nordvestfynske banelinje (1911-66), udgør arealets nordlige grænse. Sydgrænsen er Middelfartvej, og syd herfor er der åbent land med enkelte gårde. Mod vest, hvor Pårupvej er grænse, ligger området op til de gamle landsbyer Stegsted og Pårup samt Pårup kirke. Det tæt bebyggede række-/parcelhuskvarter i Tarup-Pårup nord for Langesøstien kom til i 1960'erne som del af Jens P. Kochs byplan. Før dette var der åben mark. Der var ligeledes åben mark ind til den tidligere Husmandsskole på den nuværende Jeppe Åkjærs Allé (før krigen Husmands Allé), og de nuværende øvelsesarealer lå således helt omgivet af åbent land. Af det samlede areal hørte de knap 47 ha oprindeligt til Bolbro bys jorder, omtrent 22 ha til Pårup og 2/3 af jorden, nemlig næsten 127 ha, til Stegsted bys jorder (Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Hjemmeværnet, 2005).

Indgang ved Langesøstien

Ved militærets overtagelse af arealet ved Højstrup var der ingen skovbevoksning ud over det lille stykke fredskov ved kirken. På luftfotos fra 1954 ser man den nyplantede skov langs Langesøstien. Indtil 1991 var der ingen større træbevoksede arealer på øvelsespladsen. I 1992 blev arealet udlagt til skovrejsning m.h.p. at beskytte grundvandet, hvad der vel ikke var specielt grundlag for, da det ikke blev truet af gødsning og sprøjtning. Jordstykket vest for Rismarksvej ind mod Svennekærgård blev i den forbindelse tilplantet med blandskov (eg, gran og el).

De fleste hegn i landskabet blev etableret mellem ca. 1800 og 1880 pga. udskiftning og etablering af 7-14-marks-brug. Jordlodderne blev omkranset af levende hegn, og rester af disse kan endnu ses i området. Andre hegn i området er kommet til efter militærets overtagelse (Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Hjemmeværnet, 2005).

Bebyggelsen

Flere af de gårde og husmandssteder, der lå på arealet, da Forsvaret overtog jorderne, er blevet brudt ned, da de lidt efter lidt gik i forfald. Sidst skete det for "Svennekærgård", der var opført i 1794. Den gamle bindingsværksgård blev fra Forsvarets overtagelse af området til nedrivningen i 1993 brugt som tjenestebolig for skiftende officersfamilier. "Murerhuset", beliggende ved Vibelundvej, bruges stadig som tjenestebolig. Forsvaret opførte depot og værkstedsbygninger i den nordøstlige del af området ved en af de bevarede eksproprierede gårde – Store Højstrup – der indgik som vagt- og kantinebygning. To luftværnseskadriller med raketter, de såkaldte Hawkbatterier, blev etableret i områdets stærkt kuperede sydvestlige del ved gården Vibelund i 1987, hvor de havde til huse indtil 2001. Af vejforløb på området er den eneste ældre vej Vibelundvej, der skabtes ved udskiftningen. Alle andre kørespor er anlagt senere.

4.3 Ejendomsoversigt og kortgrundlag

Højstrup Øvelsesplads er ejet af Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse. Det 187,6 hektar store øvelsesområde ligger umiddelbart vest for Odense på et areal mellem Rugardsvej, Rismarksvej, Paarupvej og Middelfartvej, nærmere bestemt matrikel 31a Paarup By, Paarup, 18a og 7c Stegsted By, Paarup samt 2he Bolbro, Odense Jorder.

Højstrup Øvelsesplads grænser op til tæt bebyggelse mod nord, øst og syd, mens åbent land afgrænser området mod vest. Den nordlige grænse udgøres af Langesøstien, den nedlagte Nordvestfynske banelinje (1911-1966), der nu fungerer som cykelsti. Sydgrænsen er Middelfartvej, og syd herfor er der åbent land med enkelte gårde. Mod vest, hvor Paarupvej er grænse, ligger området op til de gamle landsbyer Stegsted og Paarup samt Paarup kirke.

Landskab på Højstrup Øvelsesplads

Al kortmateriale foreligger centralt og lokalt hos Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse i digital form og opdateres i forbindelse med denne drift- og plejeplan. Dette materiale ligger til grund for udarbejdelse af de kort, der findes i bilag 9.1. Der er tale om tre korttyper:

- Grundkortet, som viser status for arealanvendelsen på plantidspunktet (2019). I princippet medtages alt af betydning for drifts- og plejeplanlægningen, herunder administrative bindinger. Dette kort anvendes som grundlag for aktivitetskortet.
- Aktivitetskortet, der angiver de delområder, hvor der iværksættes konkrete tiltag. Aktivitetskortet er parallelt til aktivitetsafsnittet (Kapitel 7) udarbejdet for alle planlagte aktiviteter på terrænet.
- Skovudviklingstypekortet angiver placeringen af de fastlagte skovudviklingstyper, der udtrykker de langsigtede udviklingsmål for skovarealer.

Alle kort er forsynet med signaturforklaring og en angivelse af målestoksforholdet.

4.4 Militæranvendelse

Højstrup Øvelsesplads benyttes til uddannelse af hjemmeværnet for at styrke evnen til at samarbejde og løse pålagte opgaver i fredstid, kriser og under egentlige krigsforhold. Da de brugende enheder består af frivilligt personel foregår den militære anvendelse af terrænet primært i aftentimerne samt i weekender.

Svennekærgård anvendes som depot af forsvaret (FDD) (udleverende depot Fredericia, filialdepot Odense).

Skjul ved delingskampstilling

Området er omkranset af et perimeterhegn og det sydlige område er lukket for offentligheden.

På området findes bl.a.:

- Forhindrebaner, der anvendes til fysisk uddannelse og træning
- Delingskampstilling
- Øvelses håndgranatbane.
- Hundetræningsområde, der anvendes til træning af hjemmeværnets tjenestehunde samt uddannelse af hundeførere

Forhindring på forhindringsbanen

4.5 Naturen på Højstrup Øvelsesplads

På Højstrup Øvelsesplads er de naturmæssige værdier primært tilknyttet den urørte løvskov i Oles Lund, de mere eller mindre uforstyrrede krat, samt de mange vandhuller.

Store dele af Højstrup Øvelsesplads består af åbne sletteområder, der slås ekstensivt. Desuden findes områder med tæt krat af f.eks. pil, hvidtjørn eller slåen samt områder med skov. Ud over den tidligere nævnte Oles Lund, der findes i den nordlige del af arealet, findes Jelstrups Plantage mod øst og Jøhnckes Plantage nær Svennekærgård.

Natura 2000-områder

Højstrup Øvelsesplads er ikke udpeget som Natura 2000-område. Der er derfor ikke en vurdering af Natura 2000-forhold i drifts- og plejeplanen.

Bilag IV-arter

EU's habitatdirektiv foreskriver særlig beskyttelse af en række plante- og dyrearter jf. Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter, (herefter "EU-kommissionen, 1992"). Denne indsats skal ske både inden for og

uden for Natura 2000-områderne. Aktiviteter i området må blot ikke påvirke yngle- og rasteområder samt arternes økologiske funktionalitet negativt. Ifølge faglig rapport nr. 635/2007 fra Danmarks Miljøundersøgelser jf. Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV. Faglig rapport fra DMU nr. 635, (herefter "Søgaard og Asferg, 2007") er der i de 10 x 10 km UTM-kvadrater, som omfatter Højstrup Øvelsesplads registreret følgende bilag IV-arter: Vandflagermus, brunflagermus, sydflagermus, dværgflagermus, markfirben, stor vandsalamander og spidssnudet frø.

Flagermus

Sommeropholdsstederne for flagermus findes ofte i hulheder, sprækker, spættehuller mv. i træer og i forskellige slags bygninger. Om vinteren er de foretrukne opholdssteder lokaliteter, der er beskyttede mod prædatorer, uforstyrrede og frostfrie, men med lave plusgrader. Forskellige flagermusarter har forskellige præferencer for rasteområder f.eks. bygninger eller hulheder i træer. Vandflagermus er afhængig af åbne vandflader til fødesøgning, men ellers trives flagermus generelt i et varieret landskab.

På Højstrup Øvelsesplads er der bygninger og ældre træer med hulheder og sprækker, der er velegnede til yngle- og rasteområder for flagermus. Der er velegnede fødesøgningsområder, og skovkanterne skaber velegnede ledelinjer i landskabet.

Padder

Spidssnudet frø yngler i mange slags vådområder, lige fra ganske små vandhuller til bredzonen af store søer, og fra helt overskyggede ellesumpe til fuldstændig lysåbne vandhuller. Spidssnudet frø er afhængig af, at der nær ynglesteder med vandhuller med rent vand findes gode rasteområder på land. De bedste rastesteder på land er enge og moser, hvor unge individer kan finde deres føde.

Der blev ikke observeret spidssnudet frø i forbindelse med udarbejdelse af denne drifts- og plejeplan, men der findes mange vandhuller på Højstrup Øvelsesplads, der er mulige levesteder for arten.

Stor vandsalamander blev i 2010 registreret ved tre vandhuller på øvelsespladsen. Det drejer sig om en øst-vestgående sø med litranummer 4e samt i to små vandhuller på begge sider af østre ringvej nær Oles lund (litranummer 2f og 3b).

Vandplaner

Vandområdeplan 2015-2021 for Vandområdedistrikt Jylland og Fyn er udarbejdet efter bestemmelserne i miljømålsloven, som lovmæssigt implementerer EU's vandrammedirektiv (direktiv nr. 2000/60/EF af 23. oktober 2000) i Danmark. Vandområdeplanen skal ifølge lovgivningen sikre, at vandløb, søer, kystvande og grundvandsforekomster i udgangspunktet opfylder miljømålet "god tilstand" inden udgangen af 2015. Endvidere skal det sikres, at eventuelle forringelser af tilstanden for vandområderne forebygges.

Indenfor Højstrup Øvelsesplads er den kvantitative tilstand af de regionale grundvandsforekomster god mens den kemiske tilstand er ringe. Samlet er tilstanden af de regionale grundvandsforekomster således også ringe.

Det vurderes, at aktiviteterne på Højstrup Øvelsesplads ikke påvirker tilstanden af vandløb, søer eller grundvandsforekomster i området.

Nationalt beskyttede naturtyper

På Højstrup Øvelsesplads er der en del søer, hvoraf atten er vejledende registreret som § 3-beskyttede. Desuden er der registreret syv moser, der er vejledende registreret som beskyttet efter Naturbeskyttelseslovens § 3. På kortbilag 2 er de arealer som er vejledende registreret som beskyttet efter naturbeskyttelseslovens §3 ved udarbejdelsen af denne drifts- og plejeplan indtegnet.

Vandhuller

Der er atten beskyttede vandhuller på Højstrup Øvelsesplads. Disse har i den tidligere planperiode alle gennemgået pleje i form af rydning, oprensning eller lignende.

Moser

De syv moser ligger spredt rundt i terrænet. Der er foretaget tiltag, primært i form af rydning på enkelte moser.

Skrubtusse

Fredninger

Den 5. maj 1955 afsagde Naturfredningsnævnet for Odense amtsrådsreds en fredningskendelse for Pårup Kirke samt området umiddelbart syd herfor. Formålet med fredningen er at sikre Pårup Kirkes omgivelser mod bebyggelse og andre udsigtshindrende foranstaltninger.

Følgende bestemmelser i fredningskendelsen har særlig relevans for Højstrup Øvelsesplads:

- Der må ikke bygges eller plantes, midlertidigt eller stedsevarende, således at udsigten til og fra Kirken hindres
- Der må ikke foretages ombygning, anbringes transformatorstationer, telefon- og telegrafmaster og lignende
- Der må ikke opsættes skure, udsalgssteder, isboder, vogne til beboelse eller opbevaring af redskaber eller lignende skønhedsforstyrrende genstande

Der er efterfølgende givet et par dispensationer. Blandt andet er der i 1982 givet tilladelse til at ombygge og ændre anvendelsen af den tidligere graverbolig til Pårup Kirke, i 1998 er der givet tilladelse til en arealoverdragelse til Pårup Kirke til udvidelse af kirkegården og i 2000 er der givet tilladelse til opførelse af en 150 m² stor kontorbygning på Pårup Kirkegård.

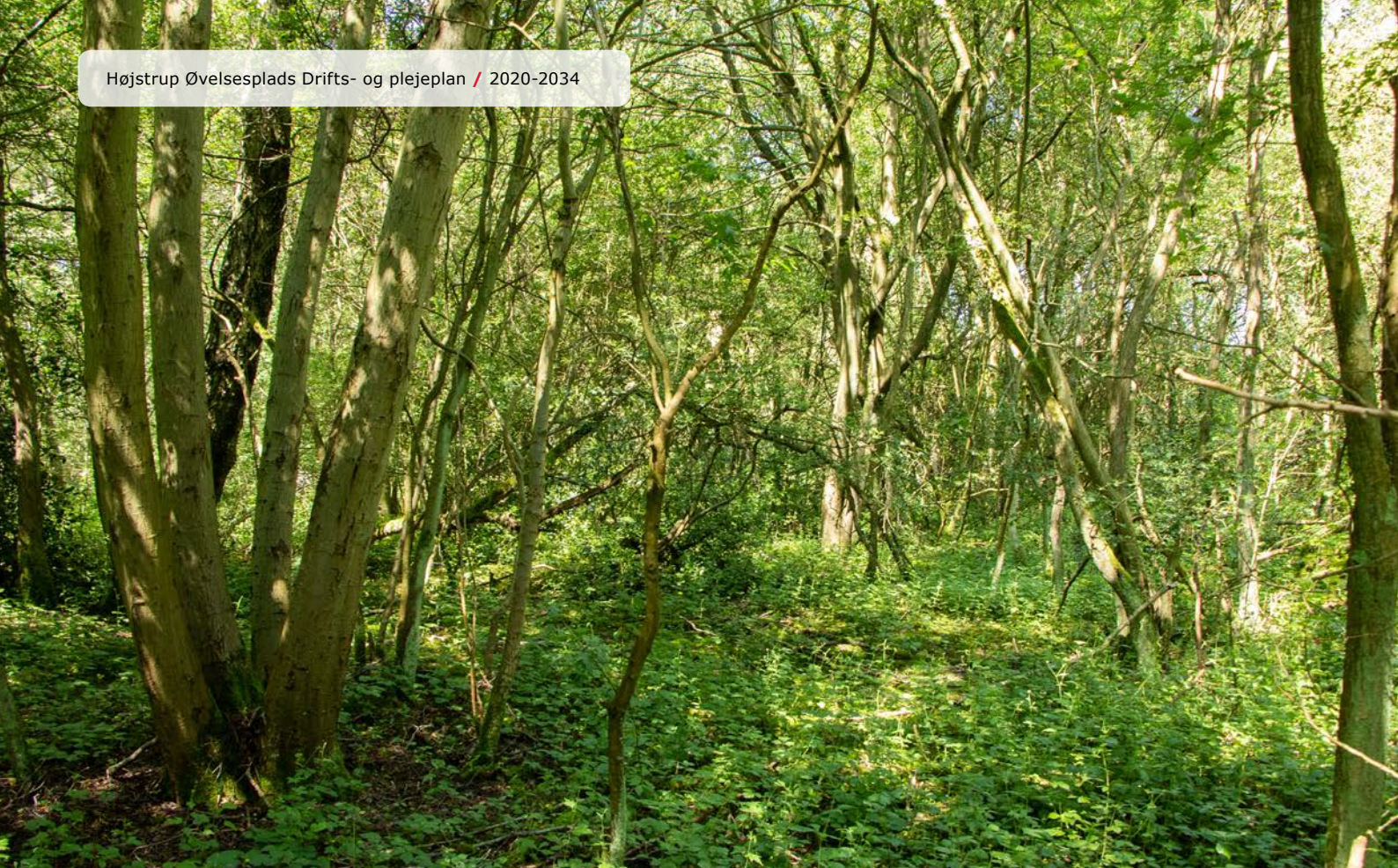
Fredede arter

Ud over de arter, der er optaget på habitatdirektivets bilag IV (se afsnit 4.5.2), kan en række dyr og planter på Højstrup Øvelsesplads være fredet i henhold til artsfredningsbekendtgørelsen jf. BEK nr. 1466 af 06/12/2018. Bekendtgørelse om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt, (herefter "Miljø-Fødevarerministeriet, 2018"). Det drejer sig om alle padder og krybdyr samt alle orkideer. Desuden er alle vilde pattedyr og fugle fredet, hvis de ikke er omfattet af bekendtgørelse om jagttid.

På Højstrup Øvelsesplads er der i 2010 registreret fund af skovfirben, skrubtudse og snog i den sydlige del af område 5, samt skov-hullæbe i år 2000 på overdrevet ved Jøhnckes Plantage.

Fortidsminder

På Højstrup Øvelsesplads findes en del ældre jorddiger spredt rundt på hele Øvelsespladsen. Digerne er omfattet af museumsloven og digebekendtgørelsen jf. Kulturministeriet, 2013 og de er således beskyttet mod tilstandsændringer. Digerne må ikke gennembrydes, og der må ikke graves i dem. Der findes ikke yderligere registrerede

Oles Lund

beskyttede fortidsminder på Højstrup Øvelsesplads.

Fredskov

Der er tre områder på Højstrup Øvelsesplads, hvor der er registreret fredskov. Det drejer sig om Jøhnckes Plantage inkl. området vest herfor, Jelstrup Plantage og Oles Lund.

Oles Lund ligger i nordkanten af afdeling 2 og 3, ud mod terrænets nordgrænse, og består hovedsageligt af ældre, urørt løvskov. Skoven har oprindeligt bestået af popler, men disse er stort set forsvundet. Kun nogle enkelte spredte står tilbage, og nogle af dem som nedbrudte veteraner. Skoven er i mellemtiden blevet til en tilgroningsskov bestående af en højskov af engriflet hvidtjørn og en underskov af kristtorn, hassel, ask, vortebirk, almindelig røn, gråpil, vild ribs og almindelig hæg. Gennem skoven går tre parallelle veje, hvoraf de to nordligste begge er mere eller mindre tilgroet i brombær og stor nælde. Resten af underskoven er let fremkommelig. Langs sydsiden af den midterste vej løber en række sejle-røn. Langs nordsiden af samme vej løber en række gamle æbletræer.

Jelstrup Plantage består af en tæt monokultur af sitka-gran, som er mørk i bunden og uden bundflora. Omkring nåleskoven er der plantet

stilk-eg og rød-el.

Jøhnckes Plantage består af en blanding af nåletræer og løvtræer og er stærkt tyndet i brede bæltter. Skoven består af engriflet hvidtjørn, gamle æbletræer, grå-el, poppel, vortebirk og almindelig røn. Her vokser mange individer af skov-hullæbe. Umiddelbart vest for Jøhnckes Plantage strækker sig et gammelt, bredt, plantet træbælte mod nord. Det har fugtig bund og består af grå-el, engriflet hvidtjørn, canadisk poppel, syren, hyld, storbladet lind og hassel.

Øvrige naturtyper

Slette

Størstedelen af Højstrup Øvelsesplads er registreret som slette (kortbilag 1). Arealerne fremstår åbne og er dominerede af kulturgræsser med bl.a. draphavre, lancet-vejbred, rød svingel og hvid snerre. Hovedparten af arealerne bliver drevet ved slåning med opsamling af materialet uden gødsning, sprøjtning og jordbearbejdning. Desuden bliver en mindre del af arealerne slået intensivt. Slettearealerne er ikke vejledende registreret som omfattede af naturbeskyttelseslovens regler om beskyttet natur, og da de for størstedelens vedkommende er tidligere landbrugsjord, har de fortsat relativt lav naturværdi. Der er potentiale for, at der på sigt kan udvikles overdrev på sletteområdet.

Krat

Der findes krat flere steder på Højstrup Øvelsesplads. Krattene består primært af pil, slåen og hvidtjørn. Krattene fungerer som væsentlige landskabselementer, der skaber variation og skjul for insekter og fugle. Krattene skal bevares i deres nuværende udstrækning, så længe de ikke er i konflikt med brugerinteresser.

Ikke beskyttede plante- og dyrearter

Højstrup Øvelsesplads er levested for en lang række arter af dyr, planter, svampe, insekter mv. som ikke er beskyttede. Ved besigtigelse i 2019, blev der observeret en lang række almindelige

arter af dyr og planter samt fugle som nattergal, gøg og sanglærke.

Invasive arter

Invasive arter er indslæbte, fremmede arter, der ved deres spredning og forekomst skader den hjemmehørende biodiversitet. Der findes både invasive plantearter og invasive dyrearter. På Højstrup Øvelsesplads findes kæmpe-balsamin, rynket rose og kæmpe-bjørneklo. Udbredelsen af disse arter er kortlagt i forbindelse med udarbejdelse af denne drifts- og plejeplan. Forekomster af invasive arter fremgår af figuren herunder (Figur 4-1).

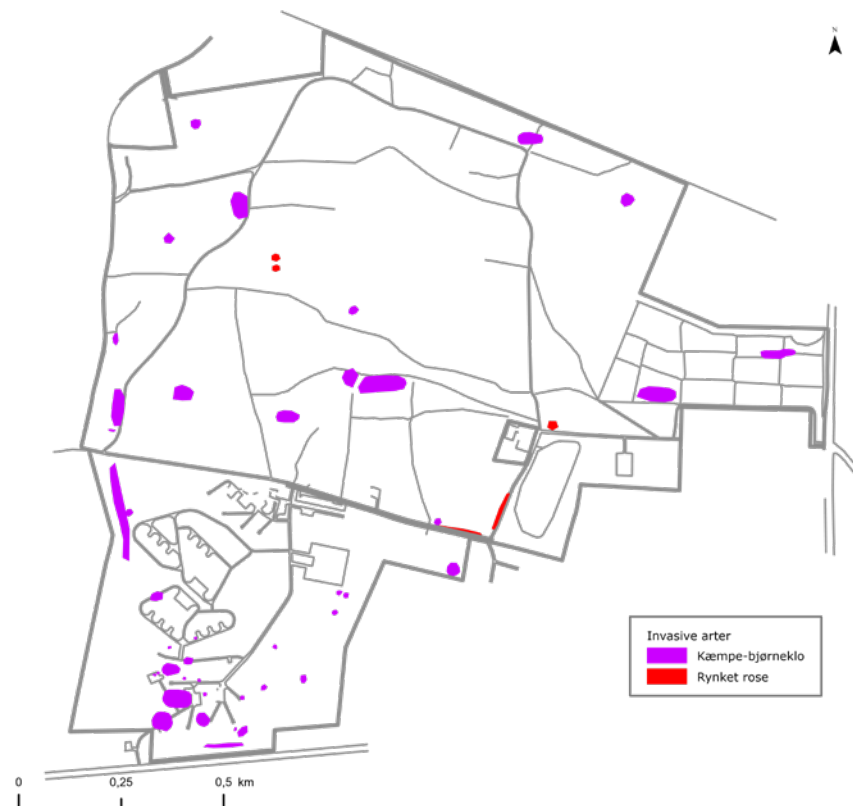
Kæmpe-bjørneklo

Kæmpe-bjørneklo er registreret flere steder på Højstrup Øvelsesplads i forbindelse med udarbejdelse af Drift- og Plejeplanen og desuden på overdrevet i år 2000 af Fyns Amt.

Rynket rose

Rynket rose vokser flere steder på området – primært som plantede levende hegn, der er begrænset i sin spredning pga. slåning. Arten er fundet enkelte andre steder.

Figur 4-1 Forekomsten af invasive arter, som er kortlagt i forbindelse med udarbejdelse af denne drifts- og plejeplan.

4.6 Publikumshensyn

Højstrup Øvelsesplads er åben for offentligheden, når den ikke bruges til militære aktiviteter og under forudsætning af, at nedenstående regler efterleves:

- Adgang fra solopgang til solnedgang og kun når terrænet ikke anvendes.
- Færdsel må ikke finde sted, når øvelsespladsen er "afspærret" med klaptavler med teksten "Adgang Forbudt"
- Tavlerne og informationsstanderne er opstillet ved alle indfaldsveje til området.
- Færdsel må finde sted når klaptavlen udviser teksten: Adgang kun i henhold til ordensreglementet og aktivitetsoversigt.
- Færdsel i terrænet skal ske til fods eller på cykel ad etablerede veje og stier. Privat bilkørsel må kun foregå ad Vibelundsvej.
- Der må ikke opsamles ammunition eller rester heraf.
- Hunde skal føres i snor, og hundenes efterladenskaber skal samles op.
- Der må ikke slås telte op, tændes bål m.m.
- Ridning må kun foregå ad de etablerede veje og stier. Ridning foregår i øvrigt på eget ansvar.
- Anvisninger på øvelsespladsen fra militært og kasernens personale skal efterkommes.
- Flyvning med droner er forbudt.
- Færdsel sker på eget ansvar.

5. Analyse

Dette kapitel indeholder en emneopdelt gennemgang af, hvordan drifts- og plejeplanen på en hensigtsmæssig og balanceret måde kan tilgodese de opstillede målsætninger under hensyntagen til optimering af ressourceudnyttelsen. Der indledes med en evaluering af indsatsen fra 2015-2019 dvs. af Evaluering af drifts- og plejeplan 2005-2019.

Forsvarsministeriets overordnede strategi om at tilgodese militære mål og naturlovgivning påkræver i nogle tilfælde en afvejning, da der kan være modsætningsforhold imellem de enkelte målsætninger. Denne afvejning foretages i det følgende.

5.1 Evaluering af drift- og plejeplan 2005-2019

Drifts- og plejeplanen for Højstrup Øvelsesplads for perioden 2005-2019 er evalueret i 2015 (FBE, 2015). I forbindelse med nærværende drifts- og plejeplan er der foretaget en fornyet evaluering, hvor indsatsen i perioden 2015-2019 er gennemgået. Evalueringen er gennemgået med henblik på at identificere tiltag, der er gennemført, samt tiltag der helt eller delvis mangler gennemførelse. Evalueringen er foregået på basis af de aktivitetsbeskrivelser og aktivitetsskemaer, der ligger til grund for planlægningen, og som opsummeres i nedenstående tabeller. Datainput til evalueringen stammer fra statusoversigter udarbejdet af Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse.

Evaluering

Nedenstående indeholder en evaluering af indsatsen i sidste planperiode, hvor de enkelte aktiviteter fordeles på følgende kategorier. ID-numrene henviser til ID-numre anvendt i evalueringen af den seneste drifts- og plejeplan.

1. Gennemført: Aktiviteten har gennemgået nødvendig projektering og myndighedsbehandling, og planlagt feltindsats er gennemført. Hvis der er tale om en éngangsaktivitet, beskrives den kort i statusafsnittet. Hvis der er tale om en blivende aktivitet (f.eks. græsning eller afbrænding), gives en kort beskrivelse i statusafsnittet, der opstilles et fortsat mål, og der beskrives en aktivitet for den videre indsats. I nogle tilfælde er der i projekteringen eller den praktiske indsats foretaget ændringer, f.eks. grundet fysiske forhold, ændrede militære anvendelsesmønstre i projektområdet, ressourcer, eller integration i beslægtede projekter i området. I så fald gives den en kort beskrivelse af ændringerne.

2. Projekteret: Aktiviteten har gennemgået nødvendig projektering og myndighedsbehandling, men feltindsats afventer. Den målsættes ikke specifikt i planen, men der opstilles et generelt mål, der sigter på gennemførelse af projekterede aktiviteter. Hvis der er tale om en éngangsaktivitet, beskrives den kort i statusafsnittet. Hvis der er tale om en blivende aktivitet (f.eks. græsning eller afbrænding), gives en kort beskrivelse i statusafsnittet, der opstilles et fortsat mål, og der beskrives en aktivitet for den videre indsats. Også her kan der være tale om ændringer, der i så fald beskrives kort.

3. Planlagt: Aktiviteten er fortsat planlagt, men afventer projektering inden for planlagt tidshorisont. Aktiviteten beskrives med målsætning, og overgår til den kommende planperiode.

4. Udsat: Aktiviteten er fortsat planlagt, men er udsat grundet forhold, som beskrives.

5. Opgivet: Aktiviteten er opgivet grundet forhold, som beskrives. Indgår ikke videre i planen.

6. Ikke gennemført: Aktiviteter der ikke er gennemført i seneste planperiode.

I forlængelse af evalueringen beskrives den videre planlægning for de enkelte aktiviteter under følgende kategorier:

A. Ikke yderligere: Angiver en aktivitet, typisk en éngangsaktivitet, der er gennemført og rapporteret, og hvor den målsætning, der har styret aktiviteten, er opfyldt. Ligeledes aktiviteter, der af forskellige (beskrevne) årsager er opgivet.

B. Overgår til videre planlægning: Angiver en fortsat planlagt eller projekteret aktivitet, der ikke er påbegyndt, men fortsætter i denne drifts- og plejeplan. Målsætningen opretholdes (evt. med justeringer), og bliver styrende for de fremtidige aktiviteter. En sådan aktivitet kan videreføres med selvstændig ID i aktivitetsafsnittet og det tilhørende aktivitetskort, eller den kan, f.eks. hvis den er projekteret, alene fremgå af afsnittet "Projekterede, men ikke gennemførte aktiviteter".

C. Videreføres: Gennemført aktivitet (typisk vedvarende aktiviteter, f.eks. græsning), der videreføres uden yderligere tiltag eller planlægning. Målsætningen opretholdes (evt. med justeringer), og bliver styrende for de fremtidige aktiviteter. En sådan aktivitet kan videreføres med selvstændig ID i aktivitetsafsnittet og det tilhørende aktivitetskort.

Rydning

Som del af målsætningen for militæranvendelse og naturbeskyttelse blev det planlagt at foretage rydning af vegetation på en række områder.

Målsætning: militæranvendelse og naturbeskyttelse.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Planlagt gennemført	Planlagt indsats	Status medio 2019	Videre planlægning
1-1	Overdrev i Jøhnckes Plantage.	4d (ALØ)	1,58	2016	Delvis rydning. Den sydlige halvdel af plantagen har ved en opdatering af § 3-områder ændret tilstand til beskyttet overdrev. Overdrevet ryddes delvist for opvækst. Enkelte tjørn efterlades.	Gennemført	Ikke yderligere
1-2	Skov i Jøhnckes Plantage	4d (ALØ)	1,95	2017	Delvis rydning. Den nordlige del af plantagen tyndes selektivt. Egnskarakteristiske arter efterlades.	Gennemført	Ikke yderligere
1-3	Skov i Jelstrup Plantage	3f (SGR)		2017	Rydning. Der ryddes til N-S fremrykkeveje med vigepladser.	Projekteret	Videreføres
1-4	Sletteareal syd for Fynskevej	4a (SLE)	4,91	2016 og fremadrettet hvert 5. år.	Rydning. Området slås ikke, således at det kan bevæge sig mod dyrehavepræg. For at området ikke vokser til ryddes al opvækst af buske og træer, således, at man ved at kigge ud over området kan se mosaikken af søerne på terrænet.	Noget af området er slået intensivt, andet er krat og højt græs som sandsynligvis er ordnet hvert 5. år	Ikke yderligere
1-5	Sletteareal umiddelbart syd for Langesøstien.	3a (SLE)	0,66	2016 og fremadrettet hvert 5. år.	Delvis rydning. Området slås ikke, således at det kan bevæge sig mod dyrehavepræg. Den nordlige del af 3a ryddes for størstedelen af opvæksten. Enkelte buske efterlades.	Gennemført	Videreføres delvist
1-6	Samtlige sten og jorddiger på terrænet.	Ej på kort		2017	Rydning af store træer. Større træer, som står direkte på diger, fældes og fjernes.	Projekteret	Ikke yderligere
1-7	Læhegn i den sydlige del af terrænet.	5j	2,31	2017	Delvis rydning. Læhegnet tyndes selektiv, således at der kommer en god kroneudvikling. Udhængende træer fjernes.	Gennemført	Ikke yderligere

Slåning

På en række lokaliteter blev der planlagt slåning af lysåbne naturarealer.

Målsætning: militæranvendelse og naturbeskyttelse.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Planlagt gennemført	Planlagt indsats	Status medio 2019	Videre planlægning
2-1	Hele terrænets slettearealer	1a, 2a, 3a, 4a og 5a. (SLE)	72,96	En gang årligt	Høslet. Der tages høslet på områdets sletteareal.	Gennemført	Videreføres
2-2	Slettearealer til intensivt øvelsesbrug.	1a, 2a, 4a, 4b og 5a. (SLE)	17,3	2-5 gange årligt	Slåning, hele vækstsæsonen. Slettearealerne skal holdes med en kort vegetations længde gennem hele vækstsæsonen af hensyn til øvelsesmæssige behov. Slåning tidligt i vækstsæsonen og derefter efter behov. Ca. 2-5 gange i løbet af vækstsæsonen.	Gennemført	Videreføres
2-3	Ridesti			2-5 gange årligt	Slåning af ridesti efter behov. Ridestien slås 2-5 gange årligt for at tydeliggøre forløbet. Slås første gang tidlig i vækstsæsonen og derefter efter behov.	Ej undersøgt	Ikke yderligere

Landskab på Højstrup Øvelsesplads

Hydrologi

Der blev planlagt pleje af vådområdelokaliteter. Blandt andet på grund af målsætningen om, at vådområderne på sigt skal danne udgangspunkt for Fyns bedste storkebiotop. De vådområder, der er benævnt med "Ingen indsats" er plejet i perioden 2005-14. Herefter har det ikke været nødvendigt med en indsats.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Planlagt gennemført	Planlagt indsats	Status medio 2019	Videre planlægning
3-1	Vådområde 2006/1.	2f (SØ)		2016	Rydning. Bredzonen ryddes for pil og andet buskads.	Gennemført	Ikke yderligere
	Vådområde 2006/2.	2f			Ingen indsats		
3-2	Vådområde 2007/3.	1e (SØ)		2016	Rydning. Bredzonen ryddes for pil og andet buskads.	Gennemført	Ikke yderligere
3-3	Vådområde 2007/4.	4e (SØ)		2016	Rydning. Bredzonen ryddes for pil og andet buskads.	Gennemført	Ikke yderligere
	Vådområde 2008/5.	2f			Ingen indsats		
	Vådområde 2008/6.	4e			Ingen indsats		
3-4	Vådområde 2009/7.	4e (SØ)			Rydning. Bredzonen ryddes for pil og andet buskads.	Gennemført	Ikke yderligere
3-5	Vådområde 2009/8.	2f (SØ)		2017	Rydning. Bredzonen ryddes for pil og andet buskads.	Gennemført	Ikke yderligere
3-6	Vådområde 2010/9.	2h/f (SØ)		2017	Rydning. Bredzonen ryddes for pil og andet buskads.	Gennemført	Ikke yderligere
3-7	Vådområde 2010/10.	5g (SØ)		2016/2017	Rydning. Bredzonen og en del af mosen ryddes for al pilevækst, og kun ganske få træer eller buske efterlades. Mod syd - sydøst ryddes bredzonen fuldstændigt op til Sønder Ringvej for at tillade sollys at trænge ned til mosen/vandhullet.	Gennemført	Ikke yderligere
	Vådområde 2011/11.	4e			Ingen indsats		
	Vådområde 2012/12.	5g			Ingen indsats		
3-8	Vådområde 2012/13.	1e (SØ)		2017	Rydning. Bredzonen ryddes for pil og andet buskads.	Gennemført	Ikke yderligere
	Vådområde 2013/14.	4e			Ingen indsats		
	Vådområde 2013/15.	5g			Ingen indsats		
	Vådområde 2014/16.	4e			Ingen indsats		

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Planlagt gennemført	Planlagt indsats	Status medio 2019	Videre planlægning
	Vådområde 2014/17.	2f			Ingen indsats		
	Vådområde 2015/18.	2f			Ingen indsats		
3-9	Vådområde 2015/19	4e (SØ)		2017	Rydning. Bredzonen ryddes for pil og andet buskads.	Gennemført	Ikke yderligere
	Vådområde 2016/20.	4e			Ingen indsats		
	Vådområde 2017/21.	1e			Ingen indsats		
	Vådområde 2018/22.	1e			Ingen indsats		
3-10	Vådområde 2018/23.	4e (SØ)		2018	Rydning. Bredzonen ryddes for pil og andet buskads.	Gennemført	Ikke yderligere
3-11	Nordligste vådområde/ 24.	1b (SØ)		2018	Rydning. Bredzonen ryddes for pil og andet buskads.	Gennemført	Ikke yderligere

Tilgroet område på Højstrup Øvelsesplads

Invasive arter

Der blev planlagt en række aktiviteter i forbindelse med bekæmpelse af invasive arter.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Planlagt gennemført	Planlagt indsats	Status medio 2019	Videre planlægning
4-1	Hele terrænet	Ej på kort		Årligt	Overvågning af rynket rose. Der overvåges for forekomster af rynket rose, og bekæmpelse indledes, hvis de konstateres på terrænet.	Gennemført	Videreføres
4-2	Hele terrænet	Ej på kort		Årligt	Overvågning af kæmpebjørneklo. Der overvåges for kæmpebjørneklo, specielt i den sydlige del af afdeling 5. Bekæmpelse indledes, hvis de konstateres på terrænet.	Gennemført	Videreføres

Andet

Det blev planlagt, at kulturhegn skulle efterses eller fjernes på en række lokaliteter.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Planlagt gennemført	Planlagt indsats	Status medio 2019	Videre planlægning
5-1	Nyplantede bevoksninger nær Oles Lund.	2a og 3a. (SLE)		Årligt	Kulturhegn efterses. Kulturhegnene, som omkranser de nye beplantninger, efterses, og repareres, hvis nødvendigt.	Hegn ikke fjernet	Videreføres
5-2	Bevoksninger nær Svennekærgård.	2a og 3a. (SLE)		Årligt	Kulturhegn efterses. Kulturhegnene, som omkranser beplantningerne, efterses, og repareres, hvis nødvendigt. Hegnene fjernes eventuelt hvis deres funktion ikke længere er nødvendig.	Hegn ikke fjernet	Videreføres
5-3	Bevoksning/skov plantet i år 2007 vest for Jøhnckes Plantage.	4c (UKU)		2016	Kulturhegn fjernes. Kulturhegnet er flere steder i stykker, og dets funktion er ikke længere nødvendigt. Hegnet skal fjernes.	Gennemført	Ikke yderligere

5.2 Analyse af ny indsats 2020-34

Den nye indsats på Højstrup Øvelsesplads skal tilrettelægges med fokus på den militære brug. Indenfor disse rammer skal der være fokus på naturlovgivningen på områdets forskellige arealtyper bl.a. slette-, overdrevs- og skovarealer.

Det forudsættes jævnfør naturbeskyttelseslovens § 52 og vejledningen til denne, at Forsvarsministeriet som statslig arealforvaltende myndighed "løbende træffer de foranstaltninger, som er nødvendige for at holde deres arealer i rimelig stand". På Højstrup Øvelsesplads omfatter dette særligt de åbne områder.

5.2.1 Militærnatur

På samtlige slettearealer skal der foretages slåning, enten intensiv eller ekstensiv. Den intensive slåning påbegyndes tilstrækkelig tidligt på året, således at ynglende fugle ikke etablerer sig i græsset, dermed er det muligt at slå igennem hele ynglesæsonen. Den ekstensive slåning sker efter d. 15. juli. Græsset slås i en højde af 10-15 cm én gang om året.

Intensiv slåning

Der skal slås intensivt ved de tre kampstillinger (3 sorte pletter på kortet på bilag 1), således at det bliver muligt at bevæge sig ubesværet omkring i dette område.

I de tidligere år er der ikke blevet slået langs med Vibelundsvej. En del af denne er kommunal vej (matrikel 7000d Stegsted By, Paarup), derfor skal kommunen mindes om, at de skal komme og slå græsset.

For at forhindre ulykker er det vigtigt at der slås rundt om stenene ved Vibelundsvej, så de er synlige således at man ikke kører ind i dem.

Der er en række hundeklubber der holder til på Højstrup Øvelsesplads. Hundeklubberne samt Hjemmeværnsdistrikt Fyn har et ønske om at der bliver slået tre steder. Det gælder:

- Umiddelbart syd for Vibelundsvej og Jøhnckes Plantage
- Umiddelbart nord for Vibelundsvej ved Kaserneområdet
- Umiddelbart syd for Paarup Kirke.

Ekstensiv slåning

I forbindelse med den ekstensive slåning med efterfølgende fjernelse af det tørre hø på de store slettearealer, kan der opstå udfordringer i form af udvikling mod overdrev og dermed beskyttelse efter naturbeskyttelseslovens § 3. Dette kan give uønskede restriktioner

i forhold til senere brug af områderne. Derfor er det nærliggende at vælge en plejeløsning der er dårligere for naturen, da der ikke ønskes restriktioner.

Militære interesser

Der ønskes en tynding i Jelstrups Plantage således at det er muligt at komme ind med høje lette køretøjer i både nåleplantagen og egeskoven. Der skal tyndes tilstrækkeligt til, at man kan bakke ind og parkere.

Der ønskes BSO'er i Jøhnces Plantage og Oles lund (BSO: beredskabsområde). Det er på tegnebrættet at få etableret et BSO i Jelstrup Plantage inden udløb af 2019. Såfremt BSO'et ikke etableres inden udløb af 2019, skal det etableres i planperioden 2020-2034.

Der ønskes ikke for mange BSO'er i første omgang i tilfælde af, at de ikke bliver brugt. Evt. kan man lave BSO i et område ad gangen. BSO kan etableres ved at fælde træer, der lander i en rodet bunke eller ved at skære træerne op i mindre stykker (over 1 m) og lægge dem i bunker. Ved begge metoder skabes skjul til infanteriet samt levesteder for dyr og planter.

Skjul ved delingskampstilling

Levende hegn og lille lund

Der ønskes flere levende hegn på området, samt en lille lund til BSO. Der ønskes i alt 10 nye levende hegn, hvoraf to af disse leder ud til en lille lund, der ønskes etableret. De levende hegn og den lille lund fremgår af aktivitetskortet, kortbilag 2.

5.2.2 Tilgroning

Oles lund er en tilgroningsskov med høje hvidtjørn, kristtorn, piletræer, birk, almindelig røn samt nogle få gamle popler. Skoven har karakter af urørt skov og bør så vidt muligt bevares således. I Oles Lund findes to gamle øst-vestgående veje nord for Nordre Ringvej, disse er tilgroet i brombær og stor nælde. Brombær udgør ikke et problem i resten af lunden. De to gamle veje bør ryddes for brombær, da infanteriet ikke kan komme igennem.

I æbleplantagen er der områder med brombærkrat og stærk tilgroning. Dette er ikke optimalt, da infanteriet ikke kan komme igennem. Der bør derfor iværksættes en rydning af både brombær og øvrig tilgroning.

I forbindelse med den tidligere drift- og plejeplan blev der ryddet i Jøhnckes Plantage, da en del af denne tidligere var registreret som beskyttet overdrev. Da området ikke er et beskyttet overdrev, skal der ikke tyndes yderligere i Jøhnckes Plantage.

5.2.3 Hydrologi

For at sikre lys til overfladen på de mange vandhuller er det nødvendigt at fjerne vegetation ca. hvert 5. år fra hvert vandhul. Der er ikke behov for oprensning af sediment. Når vegetationen skal fjernes, skal det udelukkende ske på sydsiden af vandhullet samt enten mod øst eller vest. På denne måde sikres lys til overfladen (og til padderne) samt skjulesteder til infanteriet.

5.2.4 Slitage og forstyrrelser

Det er et brugerønske, at der ikke etableres græsning på Højstrup Øvelsesterræn. Denne forvaltningsmodel behandles derfor ikke yderligere.

5.2.5 Invasive arter

Kæmpe-bjørneklo

Kæmpe-bjørneklo findes mange steder på terrænet. Både inden for hegnet i IPA-området og ude i selve terrænet på NPA-området.

De blomstringsmodne individer (dvs. kraftige individer) rodstikkes i starten af april med en opfølgende indsats 14 dage senere. Såfremt der alligevel er individer, som går i blomst i løbet af sommeren, skal disse skærnkappes.

Rynket rose

Rynket rose findes primært i plantede hegn, men findes også forvildet enkelte steder. Umiddelbart er rynket rose ikke et problem her på området. Det er vigtigt at overvåge forekomsterne af rynket rose. Såfremt rynket rose ser ud til at sprede sig bør der igangsættes bekæmpelse.

Mårhund

Der findes muligvis mårhund i området. Såfremt det er relevant, skal der igangsættes samarbejde med Naturstyrelsen om bekæmpelse.

5.2.6 Fortidsminder

Der er en del beskyttede jorddiger på Højstrup Øvelsesplads. Under forrige drift- og plejeplan blev der fjernet store graner og lignende fra digerne. Ingen yderligere indsats er nødvendig.

5.2.7 Skovdrift

Hegn

Kulturhegn rundt om nyplantninger i nord kan fjernes. I syd kan det østlige hegn fjernes om 5 år. Indtil da skal det vedligeholdes. Det vestlige af de sydlige hegn er uden funktion og kan fjernes.

5.2.8 Formidling, færdsel og adgang

Hunde

På Højstrup Øvelsesplads er der mange hundeluftere, især mod nord og øst. Hundene er ofte løse, hvilket ikke er tilladt. Der ønskes derfor skilte, hvorpå der står at hunde skal være i snor. På andre af militærets terræner er det lykkedes at afværge en del af problemet ved at der går et par betjente rundt i området i forbindelse med deres øvelser. Fyns Politi træner jævnligt på Højstrup Øvelsesplads og i den forbindelse kan der med fordel indledes dialog om øvelsen nogle gange kan flyttes til den nordlige og østlige del af terrænet.

Almindelig knopurt på de åbne sletter

Affald

Igennem en lang årrække har der været problemer med at beboere nord for Langesøstien deponerer haveaffald i Oles Lund. Sammen med haveaffaldet findes både plastikpotter, flamingo, lecakugler og meget andet, der ikke hører hjemme i naturen. Desuden er haveaffaldet en kilde til spredning af haveplanter i naturen. Der skal sættes standere op der fortæller, at det ikke er tilladt at deponere haveaffald.

Nogle gange findes der regulært affald på Højstrup Øvelsesplads. F.eks. er der fundet sække med affald ved hundeklubben på Pårupvej samt nord for Svennekærgård. Kæden ved hundeklub på Pårupvej er forsvundet og skal sættes op igen.

De steder, hvor der kan være ønske om at besværliggøre adgang, kan det være en mulighed at lægge sten ud.

6. Visioner

Dette kapitel giver en beskrivelse af de langsigtede visioner for landskabstyperne og arealudviklingen på Højstrup Øvelsesplads. Det omfatter en vurdering af de såkaldte landskabstyper, der beskriver visionen for fordelingen af det lukkede, halvåbne og det åbne landskab på større delarealer. Ligeledes omfatter beskrivelsen de såkaldte arealudviklingstyper, der understøtter den langsigtede vision for udviklingen af tilstanden på arealet.

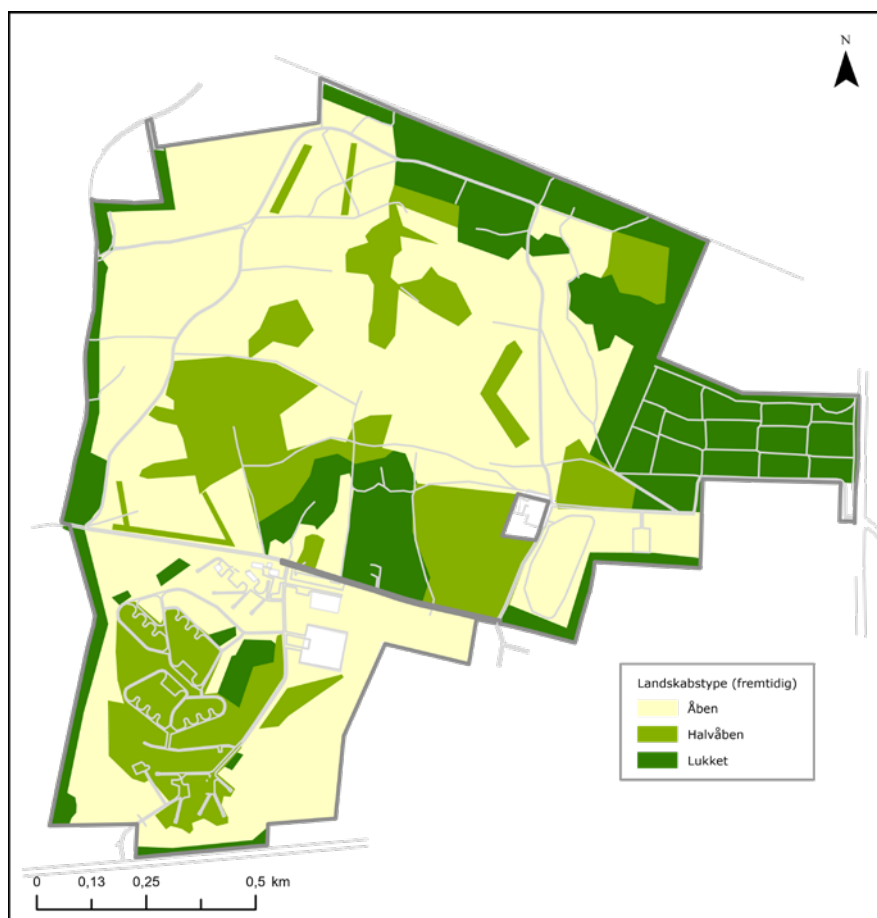
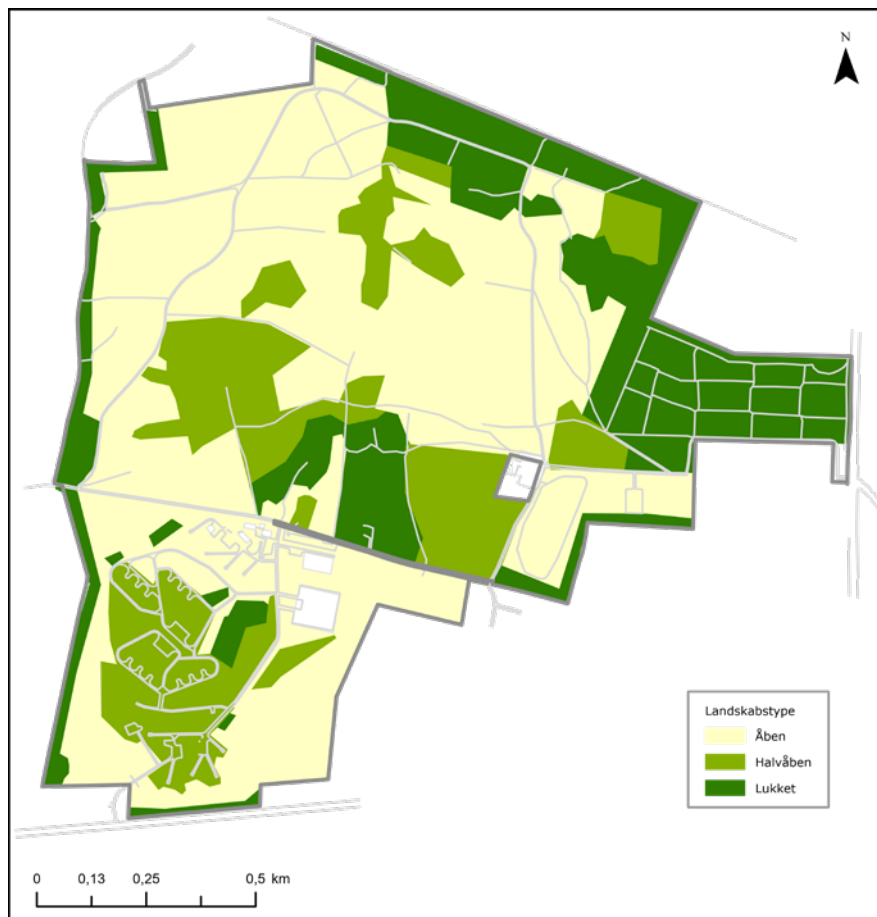
Opdelingen af de militære øvelsesterræner i lukkede, halvåbne og åbne landskaber og deres militære og naturmæssige udviklingsmål er beskrevet nærmere i publikationen jf. BEK nr. 1466 af 06/12/2018. Bekendtgørelse om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt, (herefter "Miljø- Fødevareministeriet, 2018"). Hver landskabstype omfatter en række arealudviklingstyper, der nærmere beskriver det typiske landskab og dets naturindhold.

Det er visionen, at Højstrup Øvelsesplads fortsat skal være præget af store slettearealer, gerne afbrudt af levende hegn, krat, vandhuller, mindre skovarealer og lignende.

Fordelingen af de tre landskabstyper på Højstrup Øvelsesplads i 2019, og fremover fremgår af Figur 6-1.

Figur 6-1 Øverst ses de nuværende landskabstyper på Højstrup Øvelsesplads.

Nederst ses de fremtidige landskabstyper på Højstrup Øvelsesplads

Det åbne landskab

Figur 6-2. Eksempel på det åbne landskab.

Det åbne landskab er uden træbevoksning, men ofte med naturelementer som levende hegn, krat mv. Det åbne landskab er kendetegnet ved lavt voksende urte- og græssamfund, og slettearealer, der for nyligt har været i landbrugsmæssig omdrift. På Højstrup Øvelsesplads findes store områder med slette.

Figur 6-3. Eksempel på åbent landskab på Højstrup Øvelsesplads.

Det halvåbne landskab

Figur 6-4. Eksempel på det halvåbne landskab.

Det halvåbne landskab kan have karakter af spredt bevoksning med naturlig indvandring af træer. Landskabstypen kan beskrives som skov med åben struktur eller mere spredt bevoksning med f.eks. grupper af træer og buske. På Højstrup Øvelsesplads findes flere områder med halvåben vegetation, bl.a. i det nordøstlige hjørne af terrænet

Figur 6-5. Eksempel på det halvåbne landskab på Højstrup Øvelsesplads.

Det lukkede landskab

Figur 6-6. Eksempel på lukket landskab.

Det lukkede landskab er karakteriseret med høj bevoksningsgrad. Området vil ofte kunne karakteriseres som løv-, nåle- eller sumpskov. På Højstrup Øvelsesplads findes flere områder med lukket vegetation, bl.a. Oles Lund og Jelstrup Plantage.

Figur 6-7. Eksempel på lukket landskab i den sydlige ende af Højstrup Øvelsesplads.

7. Aktiviteter

Dette kapitel beskriver, på baggrund af kapitlerne Målsætning, Status og Analyse, den konkrete, praktiske realisering af indsatsprogrammet på det enkelte delareal. Dette sker som en udmøntning af de modeller, der er beskrevet i Bilag 9.3. Hertil kommer aktiviteter, som ikke er omfattet af en model, og som derfor beskrives mere grundlæggende. Afsnittet kan omsættes direkte til arbejdsbeskrivelser.

Det vedlagte aktivitetskort (Kortbilag 2) illustrerer de overordnede planlagte drifts- og plejetiltag i den kommende planperiode (15 år). De enkelte aktiviteter er nærmere beskrevet i nedenstående afsnit. Størstedelen af aktiviteterne knyttes til en række modeller, der er nærmere beskrevet i Bilag 9.3. Modellerne beskriver den drift, der skal gennemføres på det enkelte areal og kan betragtes som en værktøjsskisse. Modellerne skal sikre opfyldelse af målsætningerne på sigt og bygger i vid udstrækning på rammer og vilkår jf. FES, 2019.

De første afsnit omfatter aktiviteter, der kan henføres til specifikke modeller. Efterfølgende gennemgås aktiviteter, der ikke er suppleret af egentlige modelbeskrivelser.

For hver aktivitetsgruppe opstilles en tabel over de planlagte aktiviteter. Tabellen indeholder kolonner med oplysninger om: id, lokalitet, afdelinger, areal, udførelsestidspunkt og aktivitetsbeskrivelser. Id-nummeret fremgår også af aktivitetskortene og kobler kort og tabel sammen. Arealet angiver den omtrentlige størrelse i hektar (hvis ikke andet er angivet). Under aktivitetsbeskrivelser uddybes den enkelte aktivitet.

7.1 Rydning

Der skal gennemføres delvis rydning af arealer. Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og Id- nummeret kan genfindes. Som udgangspunkt fjernes alt materiale fra arealet. Der kan være andre hensyn i skovområder. Rydningerne foretages efter Model 1: Rydning (bilag 9.3).

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitätsbeskrivelse
1-1	Jelstrup Plantage	3f	11,75	2020	Rydning Af militære hensyn ryddes der til nord-syd-gående fremrykkeveje med vigepladser.
1-2	Sletteareal syd for Fynskevej	4a	4,91	2023 og derefter hvert 5. år hvis der er et behov	Rydning Området kan tyndes motormanuelt, hvis der er behov for dette i forbindelse med den militære brug af området.
1-3	Sletteareal umiddelbart syd for Langesøstien.	3a	0,66	Første gang i 2023 derefter hvert 5. år	Delvis rydning Mindre krat kan fjernes motormanuelt ca. hvert 5. år for at forhindre tæt tilgroning, og for at bevare busksteppe-landskabet. På denne måde skabes et halvåbent område med mange muligheder for skjul til infanteriet. Et sådant landskab vil desuden have lave plejeomkostninger.
1-4	Oles Lund og Jøhnckes Plantage, evt. Jelstrup Plantage	2b, 2c, 3c, 4d, evt. 3e og 3f	ca. 23	2021	BSO Etablering af BSO i Oles Lund og Jøhnckes Plantage. Evt. også i Jelstrup Plantage. Disse er til brug i militære øvelser.
1-5	Oles Lund og den gamle æbleplantage	2b og 4b	12,29	2021	Rydde brombær og krat Brombær og krat ryddes i Oles Lund og den gamle æbleplantage således, at infanteriet bedre kan komme igennem. Efterlad gerne krat ud mod Langesøstien.

7.2 Slåning

Aktiviteten opfattes som et generelt plejetiltag, der tilrettelægges på alle terrænets lysåbne naturtyper, der ikke er omfattet af anden pleje.

Generelt slås der med opsamling af den afslåede biomasse. Dette gøres for at sikre et åbent eller halvåbent landskab.

Samtidig bliver der slået i mosaik, så nogle områder ikke slås med samme frekvens og fremstår med højere vegetationshøjde. Dette sikrer en varieret struktur og et mere realistisk landskab til øvelser. Aktiviteten foretages i hht. Model 2: Slåning (bilag 9.3).

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
2-1	Størstedelen af terrænets slettearealer	1a, 2a, 3a, 4a og 5a.	72,96	2020 En gang hvert år	Slåning med opsamling Der slås ekstensivt på størstedelen af terrænets slettearealer. Tidligst 15/7, materiale fjernes efter tørring. Evt. 1-2 efterslæt sidst på sommeren. Slås med så lav klippehøjde som muligt. Dette er et militært behov, da området ellers vil gro til.
2-2	Slettearealer til intensivt øvelsesbrug.	1a, 2a, 4a, 4b og 5a.	17,3	2020 2-5 gange årligt	Intensiv slåning Slettearealerne skal holdes med en kort vegetations længde gennem hele vækstsæsonen af hensyn til øvelsesmæssige behov. Slåning tidligt i vækstsæsonen og derefter efter behov. Ca. 2-5 gange i løbet af vækstsæsonen. Dette er et militært behov, da området ellers vil gro til, og der ønskes kort vækst.
2-3	Syd og nord for Vibelundsvej samt syd for Pårup Kirke	1a, 4a og 5a	22,43	2020 2-5 gange årligt	Intensiv Slåning Slåning efter ønske fra hundeklubber samt Hjemmeværnsdistrikt Fyn.
2-4	Kampstillingerne	2a	2,53	2020 2-5 gange årligt	Intensiv slåning Områderne omkring de tre kampstillinger slås intensivt, for at militæret nemmere kan komme rundt.
2-5 ej på kort	Østlig halvdel af Vibelundsvej i afd. 5	5	ca. 0,5	2020	Minde kommunen om ansvar Ved matrikel 7000d Stegsted By, Paarup er Vibelundsvej kommunal vej. Slåningen langs denne del af Vibelundsvej er derfor kommunens ansvar. Dette skal de mindes om. Desuden er det vigtigt, at der slås uden om stenene ved Vibelundsvej, således at de er synlige, og man dermed ikke kører ind i dem.

7.3 Hydrologi

Der er planlagt delvis rydning af vegetation for at sikre lys til overfladen på samtlige vandhuller.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
3-1	Samtlige vandhuller	Hele området	4,62	Vurder i 2024 Genvurder hvert 5. år	Delvis rydning af vegetation For at sikre lys til overfladen fjernes vegetation fra vandhullet. Vegetation fjernes fra sydsiden samt enten mod øst eller vest. Resten får lov at blive, da det giver skjul til infanteriet. Vurder hvert 5. år om der er behov for rydning. Rydningen skal ske i en fem årig rotation efter hvilke søer, der har størst behov, og så det samtidig sikres at alle søer ikke forstyrres samtidig.

7.4 Bekæmpelse af invasive arter

Gennemføres efter model 4 (bilag 9.3).

Der er planlagt overvågning og bekæmpelse af invasive arter.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
4-1 Ej på kort	Hele terrænet		187,6	Årligt	Overvågning af rynket rose Der overvåges for forekomster af rynket rose, og bekæmpelse indledes, hvis arten konstateres på terrænet. Levende hegn med rynket rose overvåges, og bekæmpes hvis det skønnes at denne spreder sig. Forsvaret har en forpligtigelse til at bekæmpe invasive arter, desuden vil bekæmpelse af rynket rose være med til at holde landskabet lysåbent, da den militære brug ellers vil forringes.
4-2 Ej på kort	Hele terrænet		187,6	Årligt	Overvågning af kæmpe-bjørneklo Der overvåges for kæmpe-bjørneklo. Bekæmpelse (rodstikning om foråret) indledes, hvis de konstateres på terrænet. Forsvaret har en forpligtigelse til at bekæmpe invasive arter, desuden vil bekæmpelse af kæmpe-bjørneklo være med til at holde landskabet lysåbent, da den militære brug ellers vil forringes.
4-3 Ej på kort	Hele terrænet		187,6	2020	Mårhund Der findes muligvis mårhund i området og der bør derfor igangsættes en passende foranstaltning i samarbejde med Naturstyrelsen. Forsvaret har en forpligtigelse til at bekæmpe invasive arter.

7.5 Offentlighedens adgang

Gennemføres efter model 5.

Der er bl.a planlagt opsætning af ordensreglement.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
5-1	Oles Lund		7,01	2020	Opsætning af skilte i Oles Lund Der opsættes skilte i Oles Lund hvorpå det fremgår at det ikke er tilladt at deponere affald. Dette skyldes stor affaldsdeponering i området. Såfremt der i 2. delperiode af drifts- og plejeplanen fortsat deponeres affald, opsættes bomme og/eller hegn langs Langesøstien.
5-2	Ved oplagte indfaldsveje og stier			2021	Opsætning af skilte På grund af hundeluftere med løse hunde opsættes skilte med "Hund i snor".
5-3 ej på kort	Hele terrænet		187,6	2020	Dialog med Fyns Politi På grund af hundeluftere med løse hunde indledes en dialog med Fyns Politi om muligheden for at flytte deres træning længere nordpå, samt evt. gå et par runder.
5-4	Hundeklub på Pårupvej		0,04	2020	Kæde opsættes Kæden ved hundeklub på Pårupvej er forsvundet og skal sættes op igen. Dette er et militært ønske, da adgangen til området ønskes kontrolleret.
5-5 ej på kort	Relevante steder på terrænet			2021	Udlægning af sten De steder, hvor Forsvaret ønsker, at adgang besværliggøres, kan det være en mulighed at lægge sten ud, der besværliggør adgang.
5-6	Ved relevante indfaldsveje og stier			2020	Opsætning af infostandere Der opsættes infostandere med kort og ordensreglement ved alle relevante indgange til området.

7.6 Beplantningspleje

Gennemføres efter model 6 og 7 (bilag 9.3).

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
6-1	Nyplantede bevoksninger nær Oles Lund.	2a og 3a	2,08	2020	Kulturhegn fjernes Kulturhegnene, som omkranser de nye beplantninger fjernes.
6-2	Bevoksning nord for Svennekærgård.	2a	0,11	2020	Kulturhegn fjernes Kulturhegn, som omkranser beplantningen fjernes.
6-3	Bevoksning vest for Jelstrup Plantage.	3a	0,06	2020	Kulturhegn repareres og fjernes Kulturhegnet er flere steder i stykker og skal repareres. Hegnene kan fjernes om ca. 5 år.
6-4	Bevoksning/skov plantet i år 2007 vest for Jøhnckes Plantage.	4c	1,21	2020	Kulturhegn fjernes Kulturhegn, som omkranser beplantningen fjernes.
6-5	Øst for kampstillinger	2a	0,02	2021	Etablering af lund til BSO Plantning af træer i en lille lund, med mulighed for at det kan blive BSO, og dermed et godt skjulested for infanteriet.
6-6	Øst for kampstillinger	2a	0,30	2021	Etablering af nye hegn Der ønskes etableret yderligere 8 nye levende hegn. Se aktivitetskortet. Dette er et militært ønske, da disse er gode ved øvelser.
6-7	Åbne sletter	2a, 4a og 5a	0,91	2021	Etablering af nye hegn Der ønskes etableret yderligere 8 nye levende hegn. Se aktivitetskortet. Dette er et militært ønske, da disse er gode ved øvelser.
6-8	Jelstrups Plantage	3e og 3f	11,73	Ved behov	SUT23 Ved stormfald eller øvrig nyplantning kan der fornyes mod skovtypen SUT23.

8. Referencer

Danmarks Miljøportal (2019)

www.naturdata.miljoeportal.dk

EU-kommissionen (1992)

Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

FES (2019)

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses bestemmelse for Drifts- og Plejeplaner Underbilag 2 til Bilag 5 til FESBST 610-6. 2019

FES (2019a)

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses bestemmelse for Drifts- og Plejeplaner Underbilag 1 til Bilag 5 til FESBST 610-6. 2019

FES (2019b)

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses bestemmelse for Drifts- og Plejeplaner Underbilag 2 til Bilag 5 til FESBST 610-6. 2019

FBE (2013)

Arealudviklingskatalog. Et værktøj til arealplanlægning på Forsvarets arealer. Forsvaret.

FBE (2015)

Højstrup Øvelsesplads, Evaluering af drifts- og plejeplan 2005-2019

Forsvarsministeriet (2012)

Forsvarsministeriets miljø- og naturstrategi 2012-2015. Tilgængelig på www.forsvaret.dk.

Forsvarsministeriet (2016)

Forsvarets Miljø- og energistrategi 2016-2020. Tilgængelig på www.forsvaret.dk.

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse (2015)

Strateginotat vedr. Forsvarets anvendelse og udvikling af Højstrup Øvelsesplads.

Kulturministeriet (2013)

BEK nr. 1190 af 26/09/2013. Bekendtgørelse om beskyttede sten- og jorddiger og lignende.

Miljø- og Fødevareministeriet (2018)

BEK nr. 1466 af 06/12/2018. Bekendtgørelse om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt.

Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Hjemmeværnet (2005)

Højstrup Øvelsesplads. Drifts- og plejeplan 2005-2019.

Naturbasen (2019)

www.naturbasen.dk

Søgaard og Asferg (2007)

Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV. Faglig rapport fra DMU nr. 635.

9. Bilag

9.1 Kortbilag

Der er følgende kortbilag:

- 1: Grundkort Højstrup Øvelsesplads
- 2: Aktivitetskort Højstrup Øvelsesplads
- 3: Skovudviklingskort Højstrup Øvelsesplads

9.2 Forsvarets generelle visioner for arealudvikling

Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner og arealer, hvorpå der eksempelvis er anlagt flyvestationer, er erhvervet over en hundrede år lang periode. En stor del udgøres af arealer, der tidligere har tjent land og skovbrugsmæssige formål. I takt med at jordbrugsdriften er ophørt eller ekstensiveret, er der på mange arealer blevet plads til den natur, der ellers er trængt i det omgivende intensivt udnyttede danske landskab. Ca. halvdelen af Forsvarsministeriets samlede areal er udpeget som Natura 2000 område, og ca. halvdelen heraf udgør naturtyper, der er udpegningsgrundlag for områderne.

2/3 af de udpegede naturtyper er i høj eller god naturtilstand.

Ligeledes huser Forsvarsministeriets arealer et bredt udsnit af internationalt prioriterede og beskyttelseskrævende arter, herunder ikke mindst fuglearter, der er tilknyttet næringsfattige, våde og lysåbne naturtyper. Til dette kommer en række dansk beskyttede naturtyper, f.eks. næsten 1.000 søer samt moser, heder, overdrev mv. I alt ca. 15.000 ha er således registreret som beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3. Der findes herudover 147 km beskyttede vandløb. Endelig rummer Forsvarsministeriets arealer værdifulde og typiske danske natur- og kulturlandskaber med et bredt og stabilt indhold af karakteristiske og ikke beskyttelseskrævende arter. Med indholdet af landskaber, naturtyper og arter og med mulighed for at give råderum for dynamik og processer er Forsvarsministeriets arealer et meget væsentligt bidrag til at bevare og udvikle biodiversiteten i Danmark og Europa. Til dette kommer, at Forsvarsministeriets arealer har et betydeligt potentiale for at demonstrere bæredygtig forvaltning af biodiversitet samt for oplevelsesmuligheder for befolkningen.

Forsvarsministeriets miljø- og naturstrategi fra 2012-15 lægger vægt på, at der opretholdes en naturtilstand på Forsvarsministeriets arealer, der skaber de bedste betingelser for bevarelsen af den naturlige flora og fauna. Det væsentligste virkemiddel hertil er at fortsætte ekstensiveringsprocessen, således at der i planlægningen - sammen med hensynet til udvikling af områdernes funktionalitet som uddannelsessteder - indlægges et overordnet hensyn til biodiversiteten med tilhørende dynamik og naturlige processer. Dette kræver en holistisk tilgang til arealforvaltningen, således at den klassiske sondring mellem skov-, landbrugs- og naturarealer afløses af en opfattelse, der på lang sigt udvikler landskab og natur i en integreret form på hele terrænet og ligeledes afstemt med landskaber og naturtyper i lokalområdet. Et redskab hertil er at opstille og beskrive den langsigtede landskabs- og naturudvikling i form af visioner for udviklingen på de enkelte delarealer. Hermed sikres en fælles referenceramme for de arealforvaltnings- og planlægningsmæssige tiltag.

De større militære områder udgør arealmæssigt en væsentlig del af konkrete lokalområder i Danmark, hvor de ligger ruralt og med en klar underrepræsentation af vejanlæg og bebyggelse. De større områder repræsenterer ofte flere landskabstyper.

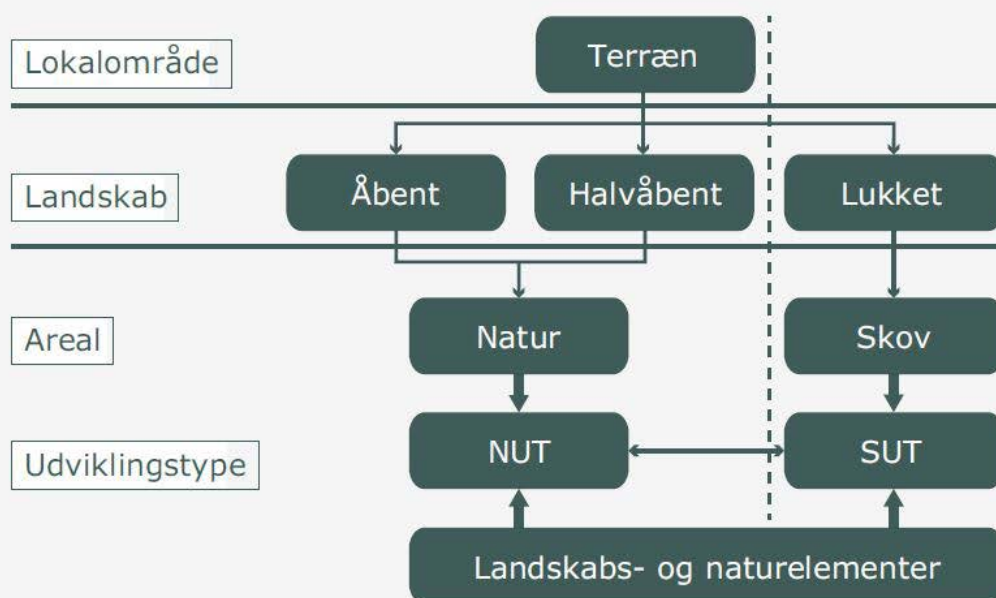
Karakteristisk for mange er kyst-, klit- og hedelandskaber, ikke mindst skydeområderne, hvor de åbne landskaber bruges som nedslags- og målområder. En meget stor del udgøres af egentlige kulturlandskaber, særligt åbne områder, der er udviklet igennem agerbrug og skovdrift, hvoraf store dele er skabt igennem målrettet klittilplantning eller egentlige skovbrugsformål, men hvor der også er væsentlige militære interesser, f.eks. i form af uddannelse i kamp i lukket terræn. En række arealer, særligt øvelsesarealerne, er præget af landskaber, der kan karakteriseres som "halvåbne", dvs. åbne arealer med spredt og ofte gruppevis bevoksning. Denne struktur er i mange tilfælde et produkt af en målsætning om at kunne tilrettelægge øvelser, så der skabes mulighed for kombineret skjul og fremrykning i samme område. Det halvåbne landskab er ligeledes et resultat af et åbent landskab, der er under naturlig tilgroning. De åbne og halvåbne landskabstyper er komplementære til de skovbevoksede områder.

Det er på dette grundlag hensigtsmæssigt at udvikle tre typer af landskaber: Det åbne, det halvåbne (kratlandskab) og det lukkede (skovbevokset) - styret overordnet af en række vektorer, hvoraf de militære målsætninger og hensynet til naturbeskyttelse vægtes højest, og hvor publikumshensyn inddrages i størst muligt omfang. Med denne

grundstruktur kan udviklingen af det enkelte areal systematiseres i arealudviklingstyper, der for de åbne og halvåbne områder betegnes naturudviklingstyper og for de lukkede (skovbevoksede) områder betegnes skovudviklingstyper.

Opdelingen bygger ikke på en fordring om, at "natur" og "skov" anskues adskilt, men på at der i dansk skovbrug de sidste 10 år er udviklet et koncept for skovudviklingstyper, som er institutionaliseret og bredt anerkendt. Beskrivelsen af naturudviklingstyper skal ses som en parallel hertil dækkende ikke-bevoksede og delvist bevoksede områder, således at ethvert areal som udgangspunkt pålægges en arealudviklingstype. Skovudviklingstyper vil typisk dække skovbevoksede arealer, mens naturudviklingstyper vil dække øvrige arealer (undtaget bebyggede områder, baneanlæg, veje etc.), hvoraf en stor del er pålagt administrative reguleringer efter naturbeskyttelses- og miljømålslovgivningen, mens visse arealer er ubeskyttede. Der er høj grad af interaktion imellem typerne. Grundlæggende er mange såvel bruger- som naturbeskyttelsesinteresser tilknyttet overgangszonen fra et areal til et andet, og ud fra visionen om en integreret og holistisk arealforvaltning skal skovudviklingstyperne og naturudviklingstyperne ses i meget tæt sammenhæng. Den eneste årsag til, at der her sondres er, at skovudviklingstyperne er et defineret og anerkendt koncept til udvikling af naturindhold på skovbevoksede områder, hvorimod naturudviklingstype-begrebet først for nyligt er formuleret.

Figur 9-1. Diagram over flowet fra landskab over areal til arealudviklingstype. Den lodrette stiplede linje indikerer den administrative opdeling i planlægning for skov (skovudviklingstyper) og natur (naturudviklingstyper), men samtidig at skov og natur ud fra en biodiversitetssynsvinkel ikke kan adskilles. Den vandrette pil nederst tilkendegiver muligheden for, at der med naturudviklingstyper på sigt kan udvikles arealer og landskaber, der er lukkede, og tilsvarende at der med skovudviklingstyper kan udvikles halvåbne arealer og landskaber. Landskabs- og naturelementer er mindre enheder, men fortsat vigtige for den samlede funktionalitet.

Strukturen i form af landskabstyper og natur- og skovudviklingstyperne er skitseret på Figur 9-1, hvor det fremgår, at arealudviklingstyperne kan henføres til enten et åbent eller et halvåbent landskab. Med dette kan der foretages en systematisering, idet det åbne og halvåbne landskab grundlæggende kan defineres og derefter parres med de forskellige naturudviklingstyper, mens skovudviklingstyperne vil høre sammen med det lukkede landskab.

Landskabstyper

De åbne og halvåbne landskabstyper er komplementære til de skovbevoksede områder. Mindre arealer, der er bevokset med træer, f.eks. hegn, krat og remiser, er at opfatte som landskabs- og naturelementer. Det samme gælder søer og vandløb.

Landskabstyper skal have en sammenhængskraft og en vis individuel størrelse. Samtidig bør de ud fra en naturmæssig vurdering planlægges, så de giver harmoni, det vil sige, at den halvåbne type sikrer overgangen fra åben til lukket, selvom der kan være militære brugsformål, der tilsiger en mere brat overgang fra tæt bevoksning (skjul) til helt åbent areal (ildterræn).

Landskabstyper skal ydermere ses i en topografisk kontekst. Topografien skaber i sig selv et landskab, og bevoksningsgraden skal afstemmes med topografiske forhold, herunder såvel æstetik, udsigtsforhold, kystnærhed mv. som militære fordringer i forhold til dækning og udsyn, hvor topografien i sig selv er en afgørende faktor.

Et vigtigt forhold er landskabstypernes funktionalitet i forhold til opretholdelse og styrkelse af biodiversitet. I denne sammenhæng skal der lægges vægt på såvel et højt naturindhold i form af stabile naturtyper og levesteder som på landskabets strukturelle sammenhængskraft, der skal sikre plante- og dyresamfundenes naturlige spredning og genetiske udveksling.

Åbent landskab

Et yderpunkt i forhold til bevoksningsgrad er landskabet helt uden træbevoksning. Dette er kendetegnende for en stor del af de landskaber og naturtyper, der findes på Forsvarsministeriets arealer, f.eks. de store klit- og hedeområder på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn og eng- og strandengsarealer på en række kystnære skydeområder. Naturmålsætningen for disse arealer vil som udgangspunkt være at sikre det helt åbne landskab, men de militære interesser kan fordre en vis grad af f.eks. gruppevis bevoksning. Den naturlige udvikling er, at sådanne områder på sigt gror til, og der vil kræves en konstant plejeindsats for at hindre denne naturlige proces. De relevante behandlingsmodeller vil typisk være rydning, slåning, afbrænding eller afgræsning, hvormed man vil kunne bevare det åbne landskab.

En variation af det åbne landskab er landskabet med enkeltstående træer eller enkelte indslag af grupper af træer, f.eks. en lille lund, et krat eller et levende hegn. Sådanne strukturer medfører ikke en grad af halvåbenhed, men skal ses som naturelementer i det åbne landskab.

Halvåbent landskab

Det halvåbne landskab kan have en karakter af jævnt spredt bevoksning – typisk i tilfælde, hvor der sker en naturlig indvandring af træer gennem frøspredning. Tætheden af træer vil her typisk være størst tæt på frøkilden. Den spredte bevoksning kan også opstå ved bevidst pleje, så der ved rydning og slåning efterlades enkelttræer med en nogenlunde konstant afstand. Graden af åbenhed kan f.eks. angives ved en bevoksningskvotient.

Mere typisk er det dog, at det halvåbne landskab har en gruppevis bevoksning af træer, enten som produkt af, at klynger af træer udvikler sig i læ af hinanden, eller i kraft af topografi og små variationer i jordbunds- og hydrologiforhold. Den gruppevise struktur kan skabes aktivt ved jordbearbejdning og plantning og i er mange tilfælde en ideel struktur i forhold til militære øvelsesaktiviteter.

Det åbne og det halvåbne landskab udvikles gennem etablering af naturudviklingstyperne.

Lukket landskab

Det lukkede landskab er i denne sammenhæng synonym med skov, men der findes mange skovstrukturer og grader af lukkethed. Også skoven kan være jævnt eller gruppevis bevokset, og lukketheden skal ses vertikalt, hvor et tætsluttende kronedække giver en åben og artsfattig karakter i skovbunden, mens stort lysindfald vil sikre et mere udbredt bunddække og et lukket skovbundsbillede.

Blandt de egentlige skovudviklingstyper vil græsningsskoven være åben. Det samme gælder skovengen, som rettelig er en naturudviklingstype, snarere end en skovudviklingstype, men som traditionelt medregnes til skovudviklingstyperne.

Skovudviklingstyperne er strukturæssigt meget varierede, og der vil i de fleste kunne findes delarealer, der har en meget lukket karakter. Det vil dog oftest være typer med lystræarter som hovedtræart, der giver den tætteste underskov, f.eks. egedominerede skove. Den urørte skov vil også skabe en tæt underskov og et kaotisk skovbillede. Det lukkede landskab udvikles gennem etablering af skovudviklingstyperne.

Naturudviklingstyper

På Forsvarsministeriets arealer udgør hede, overdrev, eng, mose og slette tilsammen en meget stor del af det samlede areal. Der er på dette grundlag foretaget en systematisering, der har resulteret i syv naturudviklingstyper: "Kysthede", "Indlandshede", "Overdrev", "Eng", "Mose", "Strand" og "Slette".

Skovudvikningstyper

Skovudviklingstyper beskriver på grundlag af kortlægning af dyrkningsvilkår på en given lokalitet den bevoksningstype, der ønskes på lang sigt og er således Forsvarsministeriets redskab til at gennemføre den skovpolitik, der er fastlagt. Skovudviklingstypen omfatter desuden en vurdering af muligheden for produktion samt en beskrivelse af de naturmæssige, kulturhistoriske og rekreative udviklingsmål for skovtypen. Skovens biologiske diversitet med fokus på at fremme den lysåbne skov og med løbende konvertering til løvskov prioriteres højt.

9.3 Modeller til lysåben natur

Mange aktiviteter går igen fra areal til areal og i øvrigt fra terræn til terræn. Det er derfor hensigtsmæssigt at samle de overordnede beskrivelser af identiske typer af aktiviteter, også kaldet "modeller". Samlet fungerer modellerne således som en værktøjskasse for beskrivelsen af de konkrete aktiviteter, der fremgår af det følgende afsnit, og som henfører aktivitetstyperne til de enkelte delarealer. Det er i nogle tilfælde tilstrækkeligt alene at henvise til en model, men i de fleste tilfælde suppleres med en yderligere beskrivelse af aktiviteten på den konkrete lokalitet. I en række tilfælde er tiltagene på det enkelte areal dog så individuelle, at det ikke er fundet hensigtsmæssigt at udarbejde en egentlig model. Her vil aktiviteten beskrives specifikt - i visse tilfælde med reference til en separat projektbeskrivelse.

Forsvarsministeriet har vedtaget en række generelle retningslinjer for arealdrift og -pleje, formuleret som bestemmelser. Materialet er retningsgivende for de opstillede aktivitetsmodeller, og en række af bestemmelsernes forskrifter er overført til modellerne og ligeledes til de generelle regelsæt, der er opstillet for Højstrup Øvelsesplads. For yderligere oplysninger henvises til de enkelte bestemmelser:

- Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses bestemmelse for Drifts- og Plejeplaner Bilag 5 til FESBST 610-6. 2019
- Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses bestemmelse for Drifts-

og Plejeplaner Underbilag 1 til Bilag 5 til FESBST 610-6. 2019

- Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses bestemmelse for Drifts- og Plejeplaner Underbilag 2 til Bilag 5 til FESBST 610-6. 2019

En beskrivelse af de modeller, der tages i anvendelse på Højstrup Øvelsesplads, er gennemgået detaljeret nedenfor. Det drejer sig om modeller, der beskriver rydninger og slåninger af lysåben natur, pleje af bevoksninger, bekæmpelse af invasive plantearter, hensyn til publikum og hensyn til særligt beskyttelseskrævende dyrearter.

Beskrivelsen af modellerne foretages på et overordnet niveau. Den konkrete lokale anvendelse af modellerne på Højstrup Øvelsesplads er beskrevet i kapitel 7.

En række aktiviteter kan kræve myndighedstilladelse forud for gennemførelse. Hovedreglen er, at ethvert tiltag, der ikke regelmæssigt og igennem en årrække lovligt har været gennemført på et areal, kræver enten anmeldelse til eller tilladelse hos myndighederne. Emnet er uddybet under beskrivelsen af de enkelte aktivitetsmodeller. Kun de modeller, som er relevante for Højstrup Øvelsesplads, nævnes.

Figur 9-2. Aktivitetstypernes tilladte gennemførselsperioder (FES, 2019).

Aktivitet	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skovning, flisning, knusning												
Fældning redetræer, kolonirugere												
Fældning redetræer, rovfugle og ugle												
Fældning hule træer og træer m. spættehuller												
Fældning redetræer, ørne, sort stork, rød glente												
Ødelægge digesvalereder												
Afbrænding af hede												
Slåning og rydning af hede												
Slåning af græsarealer 1. gang												
Oprensning vandhuller												

Signatur	Forklaring
	Aktiviteten må ikke gennemføres
	Aktiviteten bør ikke gennemføres
	Aktiviteten kan gennemføres

Model 1: Rydning

Rydning har til hensigt at genoprette lysåbenhed på tilgroede arealer, modvirke tilgroning og sikre det åbne og halvåbne landskab. Rydningen fjerner den høje og skyggende træagtige vegetation på arealet og sikrer, at der kommer lys ned til de lavtvoksende og lyskrævende planter og varme til de jordlevende smådyr. Rydning kan anvendes til bekæmpelse af invasive plantearter. Rydning kan desuden skabe en landskabstype, der er velegnet til militæruddannelse, hvor der er behov for udsyn og fri fremrykning. Hvor der er tale om delvis rydning, skabes en struktur, der egner til en kombination af skjul og fremrykning. En delvis rydning skaber desuden god landskabsæstetik.

Rydning kan iværksættes på alle lysåbne naturtyper, der er tilgroet eller er under tilgroning med træagtig opvækst. Særligt heder, sletter, søer og moser og visse landskabselementer fx fortidsminder plejes ved rydning.

Af hensyn til blandt andet militæranvendelse, landskabsæstetik samt større dyr og fugle gennemføres rydningerne som en delvis rydning, hvor der efterlades træer og buske. Rydningens ønskede karakter indgår for de enkelte rydningsprojekter i de mere konkrete aktivitetsbeskrivelser i planlægningen. På beskyttede naturarealer skal det nedskårne materiale fjernes fra arealerne, hvis dette er muligt. Rydning kan foregå ved motormanuel eller maskinel nedskæring eller ved oprykning.

Af hensyn til dyrelivet må rydning ikke foretages i perioden 16. april til 15. juli.

Rydning medfører oftest en ændring af naturtilstanden og må på beskyttede naturarealer som udgangspunkt ikke udføres uden dispensation fra den relevante myndighed (typisk kommuner). For fredskovspligtige arealer kan der også kræves dispensation, hvis ikke skovlovens generelle muligheder for etablering af nye åbne naturarealer kan finde anvendelse.

Model 2: Slåning

Slåning med opsamling af afslået materiale (høslæt) gennemføres én gang i løbet af sæsonen, for effektivt at medvirke til, at der kommer lys til frøspiring på jordoverfalden og udpine jorden. Ved at opsamle det afslåede materiale fjernes den mængde næringsstoffer, som ved slåningstidspunktet findes i plantematerialet. Herved bidrager høslæt til at opretholde de ønskede næringsfattige vækstbetingelser på næringsfattige naturtyper. Opsamling udføres, så mindst 90 %

af det afslåede materiale fjernes. Opsamling skal ske senest 1 uge efter slåningen. Disse kvalitetskrav skal være overholdt for minimum 80 % af arealet. Afvigelse må ikke være samlet et sted, men skal være jævnt fordelt over hele terrænet. Det afslåede materiale skal presses i baller og deponeres ved kørefast vej, eller det kan deponeres i løs form ved kørefast vej efter nærmere anvisning. Hvilke muligheder, der anvendes, er afhængig af terræn, type af materiale, afsætningsmuligheder og fremkomsten af nye anvendelsesmuligheder, herunder til biomasse.

Intensiv slåning gennemføres flere gange i løbet af sæsonen, og første gang i april. På denne måde er risikoen for reder i græsset i ynglesæsonen minimal, dermed kan der slås igennem hele vækstsæsonen.

Model 3: Hydrologi

Padde yngler gerne i mindre vandhuller uden prædatorer såsom fisk. Da æggenes udvikling er afhængig af temperaturen i vandet, er det vigtigt at vandfladen er solbeskinnet, derfor er det vigtigt at sikre lys til vandfladen. For at opretholde vandhullerne som mulige paddelokaliteter, ryddes den sydlige samt enten den vestlige eller østlige bred for pilekrat. På denne måde sikres lys til padderne, samtidig med at der er skjul til infanteriet. Rydning kan foregå ved motormanuel eller maskinel nedskæring.

Model 4: Invasive arter

Invasive arter udgør en væsentlig trussel for en række af de naturtyper og arter, der findes på Forsvarsministeriets terræner. Invasive arter er plante- eller dyrearter, der ved menneskets direkte eller indirekte hjælp er flyttet fra én del af verden til en anden og her påvirker biodiversiteten negativt.

Modellen opstilles som redskaber til forebyggelse og bekæmpelse af invasive arter for at værne hjemmehørende og beskyttelseskrævende arter og naturtyper samt øvrige driftsmålsætninger på Forsvarsministeriets terræner mod negative effekter af invasive arter og for at modvirke, at terrænerne udgør udviklings- og spredningssteder for invasive arter.

Der er 20 terrestriske og 4 akvatiske plantearter, der er registreret som invasive arter i Danmark. Hertil kommer et mindre antal arter, som forekommer i Danmark i forholdsvis begrænset antal, men som vurderes at kunne optræde invasivt på sigt. Der er store regionale forskelle på de invasive arters udbredelse, hyppighed, spredningspotentiale og skadevirkning. På Forsvarsministeriets arealer er der særlig fokus på følgende arter: rynket rose, bjergfyr, kæmpe-

bjørneklo, japansk pileurt/kæmpe-pileurt og glansbladet hæg. Alle invasive plantearter bekæmpes igennem en række af de ovenstående modeller, såsom rydning, slåning og afgræsning. I visse tilfælde er opgravning/-rykning praktisk overkommeligt. Kæmpe-bjørneklo kan bekæmpes kemisk under særlige forudsætninger, men ellers ved rodstikning, skærmmkapning, slåning og afbrænding. Bekæmpelsesmetoden afhænger af antallet af individer i bestanden, hvilket stadie bestanden befinder sig i, samt dens voksested.

Model 5: Publikumshensyn

Forsvarsministeriets arealer vil normalt være åbne for publikum efter de retningslinjer, der fremgår af ordensreglementet (placeret ved indfaldsveje til terrænet), når der ikke foregår militær aktivitet på arealerne (typisk helligdage, weekender og aftener). Visse skydeområder, flyvestationer, depot- og tankområder, tekniske installationer mv. kan være permanent afspærret for publikum af sikkerhedsmæssige hensyn i form af eksempelvis fare for udetoneret, sprængfarlig ammunition i området.

For at udvikle mulighederne for den offentlige rekreative brug af arealerne arbejder Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse målrettet på at etablere og vedligeholde samarbejder med relevante interesseorganisationer.

Gennemførelse af organiserede aktiviteter kræver forudgående tilladelse fra Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse. I vurderingen af om et arrangement kan gennemføres, lader Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse indgå lokale hensyn til naboer, naturbeskyttelse mv. For særlige aktiviteter kan Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse af praktiske hensyn udarbejde en kvote for hvor mange arrangementer, der årligt kan gennemføres.

Drifts- og plejeplanerne er centrale redskaber i formidlingen, og disse skal derfor fremstå informative og være let tilgængelige. Drifts- og plejeplaner og tilhørende formidling udgives i et godkendt layout. I forbindelse med udarbejdelse og revision af drifts- og plejeplaner udgives i de fleste tilfælde en vandretursfolder, der skal være tilgængelig på såvel papirform som i en elektronisk udgave på Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses hjemmeside. Ved indfaldsveje og stier til terrænet opsættes infostandere, hvor blandt andet vandretursfoldere samt yderligere information er tilgængelig. På arealer, der helt eller i store dele er permanent lukkede for offentlighedens adgang, gennemføres guidede ture.

Model 6: Beplantningspleje

Levende hegn og beplantninger skal løbende plejes, så de bevares lysåbne med mulighed for udvikling af dækningsgivende buske og en rig bundflora. I levende hegn, krat og beplantninger skal gamle og døende træer bevares.

Fremtidens gamle træer skal udvikles gennem en målrettet hugst, der skaber plads til udvikling af kroner og rodnet på udvalgte træer/grupper af træer.

Eksisterende dødt ved i form af stående og væltede døde træer efterlades. Hule træer, nedfaldne grene og kvasbunker fjernes ikke, og i områder uden tilstrækkelig forekomst af dødt ved gennemføres en aktiv indsats for at skabe såvel stående som liggende dødt ved. Mangel på rede-, raste- og opholdssteder bør på kort sigt aktivt afhjælpes gennem opsætning af redekasser eller til eksempelvis småfugle, ugler, tårnfalk og flagermus.

Nye beplantninger må som udgangspunkt alene etableres på arealer, der ikke er beskyttet efter naturbeskyttelsesloven. Ved etablering må alene anvendes hjemmehørende, lokalitetstilpassede træer og buske. Langs levende hegn og beplantninger skal der findes/ anlægges en udyrket fodpose af græs og urter.

Model 7: Skovdrift**Skovudviklingstyper**

Skovudviklingstyperne er et veletableret begreb, som ligger til grund for skovplanlægningen på alle Forsvarets arealer. Skovudviklingstypen beskriver på grundlag af kortlægning af dyrkningsvilkår på en given lokalitet den bevoksningstype, der ønskes på meget lang sigt.

På Højstrup Øvelsesplads ønskes en udvikling af følgende skovudviklingstyper:

Eg med skovfyr og lærk: Skovudviklingstype 23

Urørt skov: Skovudviklingstype 94

Biodiversitet i veterantræer og dødt ved

Omkring en tredjedel af skovenes flercellede organismer er tilknyttet veterantræer og dødt ved, der huser helt særlige samfund af svampe, insekter, fugle, flagermus, laver og mosser. Urørte løvskove rummer 75 – 150 m³ dødt ved/ha, men gennemsnittet i de danske skove er < 5 m³/ha og måske mindre på Højstrup Øvelsesplads.

Skovdriften i Forsvarets skove skal sikre eksistensen af store og gamle veterantræer. Eksisterende dødt ved efterlades til naturligt henfald og i skovområder, hvor dødt ved ikke forekommer i tilstrækkelig mængde gennemføres en aktiv indsats for at skabe såvel stående som liggende dødt ved. Veterantræer såvel som dødt ved sikres ved hjælp af udlægning af urørt skov og udlægning af habitattrægrupper og -træer i øvrige skovtyper, samt ved aktivt at skabe dødt ved.

Urørt skov

Udlægning af urørt skov, herunder ophør af skovdrift, sikrer på både kort og lang sigt forekomsten af dødt ved.

Habitattrægrupper

Udlægning af såkaldte habitattrægrupper er et redskab til aktivt at sikre en hensigtsmæssig kombination af naturbeskyttelse og skovdrift. De gamle, henfaldende og døde træer styrker biodiversitet, og i kraft af den gruppevise placering gøres tiltaget så rationelt som muligt i forhold til produktion.

Habitattrægrupper udlægges og etableres efter følgende anvisning:

- Omfang og placering af habitattrægrupper varierer fra terræn til terræn, men udlægningen skal svare til følgende minimum: For hver ca. 3 ha løv-/nåletræsbevoksning udvælges én habitattrægruppe på min. 0,2 ha.
- Habitattrægrupper udvælges i alle skovudviklingstyper med undtagelse af skovudviklingstype 94: Urørt skov.

Markante arealer med naturlig fysisk afgrænsning foretrækkes. Habitattrægrupper afmærkes på grundkortet. Af sikkerhedshensyn placeres habitattrægrupper ikke i umiddelbar nærhed af offentlige veje, men gerne i visuel afstand til fremme af oplevelsesværdi. I nåletræsbevoksninger inddrages om muligt forekommende løvtræer i habitattrægrupper eksempelvis i forbindelse med ydre og indre bryn. Indenfor yngre habitattrægrupper fremmes udvikling af bredkronede veterantræer. Tyndingstræer efterlades som liggende og eller stående dødt ved. Habitattrægrupper udvælges i yngre bevoksninger og senest ved en bevoksningsalder på 50 år.

Fra bevoksningsalder på 50 år frembringes aktivt dødt ved svarende til min. 3 døde stående træer/habitattrægruppe og min. 3 døde liggende træer/habitattrægrupper. Øvrige træer henlades til naturlig død og forfald. Til stadighed sikres både liggende og stående dødt ved i habitattrægrupperne.

Habitattrægrupper sikres ved aktive indgreb i form af ringning, fældning, sprængning, væltning eller anden metode, der kan sikre stående og liggende dødt ved. Enkeltstående habitattræer i form af døde eller hule træer, træer med revner, sprækker, rådne partier, grov og tyk bark skånes også udenfor habitattrægrupper. Habitattræer udgør om muligt udgangspunkt for placering af habitattrægrupper.

Der må ikke fjernes ved fra områder med habitattrægrupper.

Habitattræer

Enkeltstående habitattræer i form af døde eller hule træer, træer med revner, sprækker, rådne partier, grov og tyk bark skånes også udenfor habitattrægrupperne. Habitattræer udgør om muligt udgangspunkt for placering af habitattrægrupper.

Frembringelse af dødt ved bliver en prioritet i den kommende skovdrift. Udgangspunktet er, at der etableres mindst 0,2 ha såkaldte "habitattrægrupper" for hver 3 ha skov.

Dette gælder alle skovudviklingstyper med undtagelse af "urørt skov".

9.4 Retningslinjer for forsvarsministeriets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner

Retningslinjerne er fastlagt af Skov- og Naturstyrelsen i 1990'erne i relation til naturbeskyttelseslovens § 3, og er her bearbejdet i medfør af kommunalreform og ændret jagtadministration.

Store dele af militærets skyde- og øvelsesterræner er tidligere landbrugsarealer. Ved overgangen til militære øvelsesområder ekstensiveres landbrugsdriften enten kraftigt eller ophører helt, hvilket ofte muliggør forskellige beskyttede naturtypers opståen. Imidlertid hindrer dette ikke fortsat gennemførelse af de militære aktiviteter, som er områdernes hovedformål.

Som efter de hidtil gældende regler er naturbeskyttelseslovens § 3 nemlig ikke til hinder for en fortsættelse af de beskyttede arealers hidtidige benyttelse. Dette gælder også militærets hidtidige benyttelse af arealer og anlæg mv.

Såfremt Forsvarsministeriet ejer, erhverver eller lejer arealer, som ikke hidtil har været anvendt til øvelsesformål, vil en overgang til øvelsesformål, der medfører ændringer i tilstanden, derimod kræve tilladelse. En væsentlig intensivering af en hidtil militær benyttelse vil ligeledes kræve tilladelse fra den pågældende kommune, jf. lovens § 3 og § 65, stk. 3.

Militære aktiviteter

I tilfælde hvor et større areal anvendes til øvelsesformål (f.eks. Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn), vil forskellige dele af området kunne have forskellig benyttelsesintensitet. Vurderingen af, om en aktivitet kræver tilladelse efter lovens § 3, bør derfor ske på grundlag af intensiteten af det pågældende "delområdes" hidtidige anvendelse. Indenfor hvert "delområde" vil den hidtidige anvendelsesgrad kunne fortsætte.

F.eks. vil "delområder", hvor kørsel og lejlighedsvis bortslidning af vegetationen samt dozning, gravning og indgreb i vandløb har fundet sted, fortsat kunne benyttes på denne måde. Dette omfatter også flytning af de enkelte aktiviteter indenfor delområdet, f.eks. flytning af spor efter bæltekøretøjer. Variationer i aktiviteten, f.eks. ændringer i koncentrationen af bæltespor indenfor de mest benyttede arealer, må anses som i overensstemmelse med hidtidig benyttelse, i hvert fald indenfor ret vide rammer. Derimod vil et sammenhængende areal, der f.eks. ikke hidtil har været anvendt til kørsel med bæltekøretøjer eller lejlighedsvis indgreb i vandløb, ikke uden tilladelse kunne anvendes på denne måde.

Opførelse af permanente anlæg kræver som udgangspunkt tilladelse, f.eks. bygninger, skydevolde og skydebaner. Mindre enkeltstående indretninger (f.eks. "kulisser") af træ eller tilsvarende materiale, som let kan fjernes, kan dog etableres uden tilladelse.

Foranstaltninger, som bevirker, at et areal varigt glider ud af den pågældende naturtype-definition, kræver tilladelse. Dette gælder f.eks. tilplantning af heder eller dræning af vådområder.

Ikke militære aktiviteter

For ikke militære aktiviteter på øvelsesområder gælder de samme regler som for civile aktiviteter udenfor øvelsesterrænet. Dette indebærer bl.a., at anlæg af vildtagre på beskyttede naturtyper indenfor øvelsesterrænet kræver tilladelse efter naturbeskyttelsesloven.

Tvivlstilfælde

I tilfælde hvor militæret er i tvivl, om der kræves tilladelse til en aktivitet eller et anlæg, vil forespørgselsordningen i § 8 i Bekendtgørelse nr. 1172 af 20. november 2006 om beskyttede naturtyper kunne anvendes. Det vil sige, at militæret kan rette henvendelse til den relevante kommune, som inden 4 uger skal besvare forespørgslen. Der henvises i denne forbindelse til Vejledning om naturbeskyttelsesloven (Skov- og Naturstyrelsen, 1993).

9.5 Ekstern høring af forslag til drifts- og plejeplan for Højstrup Øvelsesplads 2020-2034

Der er tradition for, at drifts- og plejeplaner samt tillæg hertil efter den interne bearbejdning forelægges til ekstern høring blandt myndigheder, organisationer og øvrige interesserede. Denne proces blev igangsat jævnfør høringsskrivelse af 8. oktober 2019. Høringsfristen blev fastsat til 5. november 2019.

I nedenstående tabel fremgår hvilke interessenter, som er blevet hørt, samt hvilke høringssvar, der er modtaget indenfor høringsfristens udløb.

Hørte interessenter	Høringssvar
Naturstyrelsen Fyn	
Miljøstyrelsen	X
Danmarks Naturfredningsforening	X
WWF	
DOF	
Friluftsrådet	
Dyrenes Beskyttelse	
Verdens Skove	
EUConsult	
Odense Kommune	
Dansk Pattedyrforening	
Nordisk Herpetologisk Forening	
Slots- og Kulturstyrelsen	
Danmarks Jægerforbund	
Danmarks Sportsfiskerforbund	
Det Kongelige Bibliotek	
Landbrug & Fødevarer	
Botanisk Forening	

Der kom høringssvar fra Miljøstyrelsen og Danmarks Naturfredningsforening. Høringssvarene kan ses i bilag 9.6. Miljøstyrelsen havde ingen kommentarer til drifts- og plejeplanen. Danmarks Naturfredningsforenings høringssvar blev modtaget efter høringsfristens udløb.

9.6 Eksterne høringssvar

Miljøstyrelsen

(FMI-KI besked: Denne mail kommer fra Internettet.)

Kære Tobias

Miljøstyrelsen har gennemgået ansøgningsmaterialet, og har ingen bemærkninger til drifts- og plejeplanen for Højstrup Øvelsesplads 2020-2034, for så vidt angår habitatdirektivet.

Venlig hilsen

Line Moody Nielsen

Studentermedhjælper | Arter & Naturbeskyttelse

+45 21 43 04 53 | linni@mst.dk

Miljø- og Fødevareministeriet

Miljøstyrelsen | Tolderlundsvej 5 | 5000 Odense C | Tlf. +45 72 54 40 00

| mst@mst.dk | www.mst.dk

Danmarks Naturfredningsforening

Høringssvar til forslag til Højstrup Øvelsesplads, Drifts- og plejeplan
2020 – 2034

Høringsfrist den 5. 11. 2019.

Høringssvar sendes til: fes@mil.dk, med cc til: fes-nps19p@mil.dk og fes-nps10@mil.dk, emne: Høring af Drifts- og plejeplan for Højstrup Øvelsesplads.

Danmarks Naturfredningsforening, bestyrelsen for afdelingen i Odense kommune, vil herved fremkomme med en række bemærkninger og forslag til det foreliggende planforslag.

Helt overordnet vil DN Odense gerne rose planforslaget for dets mange hensyn til landskab og natur, som anføres i de overordnede mål for planen, med understregning af, at de militære øvelsesformål godt kan forenes med naturformålene. Yderligere finder DN det meget hensigtsmæssigt, at de forslåede driftsforslag er meget udspecificerede og skematiserede, med nøjagtige angivelser af driftens tidsmæssige forløb for de kommende 15 år. Dette skal dog ikke afholde DN fra at komme med supplerende forslag, som ønskes inkorporeret i driftsplanen på tilsvarende vis.

Der savnes dog en større opmærksomhed på det militære områdes biodiversitet, både den nuværende og den potentielle. Netop i dag, mandag den 4. november 2019, er der i Fyens Stiftstidende en omtale af den faldende biodiversitet i bl. a. Danmark. En lang række grønne foreninger, fra DN til Landbrug & Fødevarer, fremsætter en række krav for at opnå større biodiversitet. Et af kravene, nr. 5, lyder: "Staten skal gå forrest med konkrete og målrettede indsatser for truede arter og naturtyper". DN Odense kan helt tilslutte sig og vil mene, at denne målsætning må være særdeles relevant for dette forslag til drifts- og plejeplan.

I betragtning af områdets størrelse på 187,6 ha er der, set fra DN's side, mange flere gode muligheder for at fremme natur- og plejeforhold i flere delområder, end der lægges op til i planforslaget.

DN bemærker, at forslaget har til hensigt at overholde de gældende bestemmelser for landskab og natur, som de foreligger i naturlovgivningen: naturbeskyttelsesloven, museumsloven, de statslige vandplaner, kommune- og lokalplan, artsfredningsbekendtgørelsen, habitatdirektivet mv.

Dette må imidlertid betragtes som en selvfølge, især for en statslig myndighed, der da også meget rigtigt allerede på forslagets forside anfører: "Forsvar for naturen"!

For fuldt ud at leve op til dette mål må der med rette kunne kræves yderligere tiltag for at fremme områdets nuværende og især fremtidige værdier med hensyn til naturpleje, biodiversitet, biotopgenskabelse og biotopnyoprettelse, rekreative interesser mv.

I nogle af de lavninger på Sletten, hvor der vinter og forår kan stå frit vand, kunne der med fordel (for naturen) foretages nænsomme afskrabninger af de øverste jordlag, så vandet kan forblive på arealet længere hen på foråret og måske sommeren.

DN kunne ønske, at det af kortmaterialet fremgår, hvilke naturarealer der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3. Det gælder især søer og vandhuller, men også moser og overdrev.

Side 31 nævnes 18 søer og 18 vandhuller samt 7 moser. Det burde tydeliggøres på kort, hvilke der er omfattet af §3. Det samme gælder de diger og hegn, der er omfattet af museumslovens bestemmelser.

Tidligere var et området (Jøhnckes Plantage) beskyttet som §3-overdrev, men denne beskyttelse optræder nu ikke længere. Det må være et rimeligt ønske fra DN, at der i særlig grad sørges for muligheder for genskabelse af overdrev netop på dette sted.

I forbindelse hermed vil DN påpege betydningen af den årlige slåning af vegetationen på størstedelen af øvelsespladsen, så området fortsat fremstår som et åbent landskab. Slåningen foregår således, at alt det afslåede materiale samles og fjernes. Det må betyde en fortsat nedgang i jordbundens indhold af næringsstoffer, altså et led i retning af Slettens udvikling frem mod overdrev. Overdrev er en sjælden naturtype i Odense kommune, og derfor ser DN meget gerne, at der med tiden kan fremkomme overdrev på dele af Sletten.

Der burde imidlertid også tages hensyn til natur og biodiversitet ved den årlige slåning. DN vil foreslå, at der i særlig grad tages hensyn til insekter og fugle ved valg af slåningstidspunkt. Ligeledes skulle det ikke være nødvendigt at slå hele arealet hvert år, men efter den bestemt rækkefølge, således at der kan fremkomme høj vegetation af flerårige urter, af stor betydning for dyrene. Endvidere kunne der friholdes bræmmer og længeregående strøg for slåning.

Side 45-46 læses, at "udvikling mod overdrev og dermed §3-beskyttelse kan give uønskede restriktioner, der er uønskede". Dette synspunkt og denne formulering opfatter DN som meget uheldig og meget beklagelig! Som ovenfor anført går DN ind for fremkomsten af overdrev. Det fremførte synspunkt er endvidere i modstrid i med de overordnede mål om hensyn til naturen, der

fremføres i planforslaget. Nu er øvelsespladsen så stor, så hvis der skulle fremkomme §3-overdrevsudlægninger, som medfører restriktioner for visse militære aktiviteter, må og bør det kunne tolereres.

Disse tiltag behøver ikke at være i modstrid med de militære formål, måske kunne der tværtimod blive tale om fordele, så nogle af de nye levende hegn, der foreslås af hensyn til den militære anvendelse, kunne undgås?

Side 47 anføres, at afgræsning ikke er en ønskværdig plejeforanstaltning for at vedligeholde det åbne landskab. Denne form for landskabspleje burde igen overvejes som et supplement til den årlige slåning af de åbne arealer. Afgræsning kunne finde sted i områder i øvelsespladsens periferi.

S. 13: Der burde inden udarbejdelsen af drifts- og plejeplanen være givet muligheder for indsamling af forslag fra grønne interesseorganisationer som DN, DOF, Botanisk Forening mv. Det er altid bedre at få sådanne ønsker præsenteret så tidligt i planprocessen som muligt.

S. 16: Der er foretaget "besigtigelser med overordnet kortlægning af naturværdier og landskabstyper", "kortlægning af alle invasive plantearter", men "Der er ikke udført systematiske botaniske registreringer eller nye systematiske registreringer af dyrelivet".

Denne mangel finder DN meget alvorlig og meget beklagelig. Værdien af de foretagne plejeindsatser må jo netop vurderes ud fra de biodiversitetsværdier, der forekommer i de enkelte naturområder. Nu er der nævnt nogle enkelte plantearter, paddearter og fuglearter, men det er jo slet ikke tilstrækkeligt. I en drifts- og plejeplan burde der indgå en grundig registrering af forekomster af planter og dyr. Måske er der ikke ressourcer til det i Forsvarsministeriet, men så kunne man da som et mindstemål have henvendt sig til relevante naturforeninger for at skaffe registreringsmateriale. Generelt bør Forsvarsministeriet opprioritere indsatsen med naturregistrering i forbindelse med udarbejdelse af drifts- og plejeplaner på landets militære områder.

Det anføres, at der har været afholdt møde med militære brugere. Dette møde burde være suppleret med møde med naturforeninger som fx DN og Botanisk Forening, for at gøre opmærksom på de eksisterende og potentielle naturværdier for de enkelte delområder, måske endda suppleret med besigtigelser i terrænet.

DN vil foreslå, at det overvejes at kigge nærmere på den del af Vibelundafløbet, der rørlagt løber gennem øvelsespladsen, med hensyn til frilægnings og passende vandløbspleje.

Side 32: I forbindelse med fredninger bør det nævnes, at DN i 2008 fik udarbejdet et fredningsforslag for Højstruparealet. Forsvaret er fuldt ud bekendt med dette fredningsforslag.

Fredningsforslaget blev dog på daværende tidspunkt afvist af fredningsnævnet, med den begrundelse, at der ikke var trusler mod området og dets naturværdier.

Samtidigt erklærede fredningsnævnet, at området var fredningsværdigt, på grund af landskabs- og naturværdierne samt ikke mindst de rekreative værdier på grund af den bynære beliggenhed.

Siden er der fra Odense Kommune i den gældende kommuneplan fra 2016 foretaget en inddragelse af den østlige del af øvelsespladsen til boligbebyggelse. Det drejer sig dels om ny bebyggelse på arealet med den tidligere kasernebebyggelser⁴ og dels om større bebyggelse på arealet vest herfor, for område 8.B3, hvor der fra tidligst 2027 er planer om opførelse af et større byggeri, endda op til 5 etagers højde.

For nærmere dokumentation kan der henvises til Odense Kommune, Kommuneplan 2016-2028, Hovedstruktur, Byudvikling, Byomdannelser og ny bebyggelse, Højstrup, afsnit 3.4.2.5 Højstrup. Her kan læses om område 8.B3: "Ud fra en landskabelig vurdering anbefales det, at det alene er den sydøstlige del af Højstrup Øvelsesterræn", der skal udlægges til bebyggelse.

Begge arealer havde DN med i fredningsforslaget. Der er således nu mindre end ti år efter DNS fredningsforslag allerede foretaget store indgreb i det fredningsværdige areal, så der må vist kunne siges nu at foreligge en trusselssituation! Fredning af Højstrup Øvelsesplads har således fået ny aktualitet.

Med venlig hilsen
bestyrelsen for DN Odense,

att. Mogens Juul Agergaard,
Bøgeløkken 48
5210 Odense NV

